

מנהיגות בעקבות יצחק שמיר בירושלים

מחוז תל אביב

כתיבה: נסיה זורוק

עריכה ועיבוד: זיוה בן ברוך, חדווה בן סיני ורונית בין

עריכה לשונית: אפרת חבה

"אם ההיסטוריה תזכור אותי בכלל, אני מקווה שאזכר כאיש שאוהב את ארץ ישראל ועמד על משמרתה כל חייו, בכל דרך שהייתה לאל ידו".

(מתוך עימות מול שמעון פרס לקראת בחירות 1988)

רעיון מרכזי

יצחק שמיר היה ראש ממשלת ישראל השביעי ושר בממשלותיה, יושב ראש הכנסת, ראש תנועת הליכוד, מבכירי המוסד וממפקדי הלח"י. שמיר שימש ראש ממשלה תקופה ארוכה יותר מיתר ראשי הממשלות בישראל. שמיר חרף נפשו למען עם ישראל כלוחם בלח"י, נכלא בבית הסוהר המרכזי בירושלים, הוחזק בצינוק בבידוד, הוגלה לכלא באריתריאה על ידי הבריטים ולא הפסיק לחשוב על ארץ ישראל. כראש ממשלה, הוא העלה ארצה יהודים מאתיופיה ומחבר העמים, עמד כחומת ברזל בלחצים בינלאומיים והתמודד עם נפילת טילים על ערי ישראל במהלך מלחמת המפרץ בדרך שלא נראתה כמותה. זמן קצר אחרי כהונתו, החל תהליך הסכמי השלום של אוסלו. בנו יאיר שימש שר חקלאות ויו"ר התעשייה האווירית בישראל. בשנת תשס"א (2001), הוענק לשמיר פרס ישראל על מפעל חיים על תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה. במהלך חייו התגורר שמיר בתל אביב, אך תחנות משמעותיות בחייו כלוחם בלח"י, כראש ממשלה וכחבר כנסת קשורות דווקא בבירה, בירושלים. בסיוורנו נעקוב אחר פעילותו הציונית והמדינית, נתוודע לייחודו האישי ולתרומתו הגדולה למדינה ונבקר במקומות שבהם פעל בעיר ירושלים. הסיור הוא שיאו של תהליך להנחלת מורשתו של יצחק שמיר והוא עוסק בתקופות שונות בחייו בירושלים.

תיאור המסלול

פרטי מסלול

חבל ארץ: ירושלים בירת ישראל

אורך המסלול: יום ארוך, מסלול הליכה רגלית. שעתיים וחצי הליכה בפועל. יש אפשרות למסלול משולב, רכוב.

נקודת התחלה: בית הכנסת העתיק במוצא

נקודת סיום: חלקת גדולי האומה בהר הרצל

עונה מומלצת: כל השנה

מגבלות: אין

דרגת קושי: קלה

נגישות: נגיש

ציוד נדרש: אין

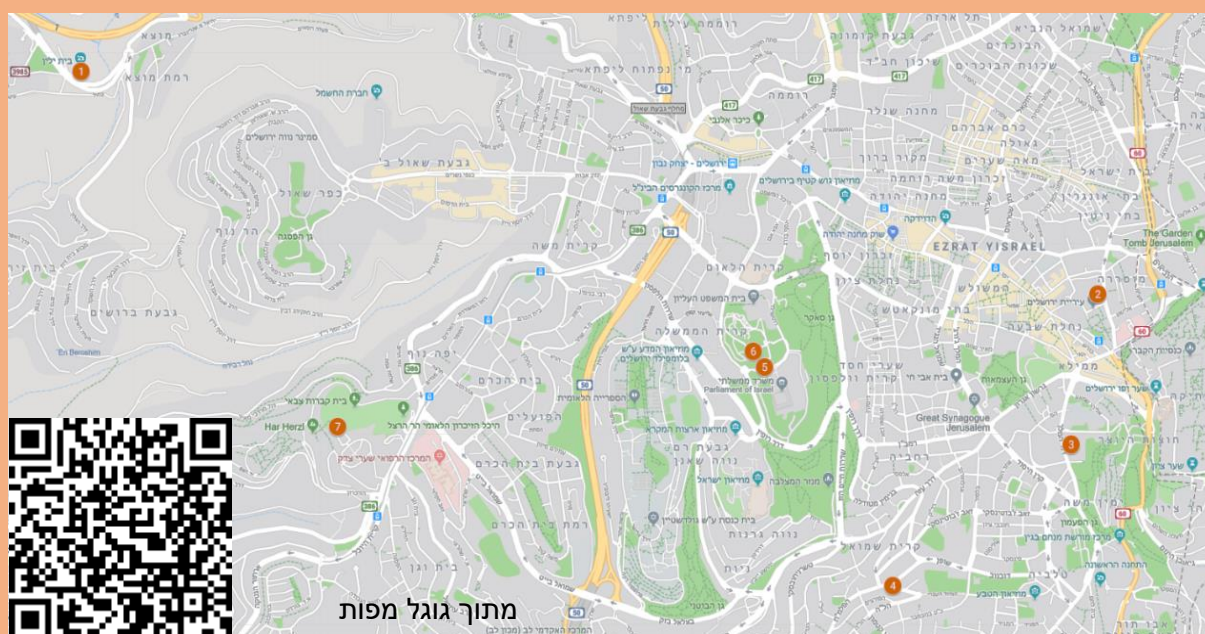
אתרים בתשלום: מוזיאון אסירי המחתרות

המסלול מתחיל בדרך יצחק שמיר, קטע בכביש 1 – בין מחלף שער מוריה למחלף יגאל ידין, באתר **בית הכנסת העתיק במוצא (1)** וממשיך בנסיעה אל **מוזיאון אסירי המחתרות (2)** שברחוב משעול הגבורה 1. נמשיך בהליכה רגלית לאורך רחוב שבטי ישראל עד כיכר צה"ל, ומשם דרך רחוב שלמה המלך נגיע **למלון המלך דויד (3)** ברחוב המלך דויד 23. נמשיך במורד הרחוב, נעבור את כיכר רוטנרייך ונגיע **אל המקום שבו נרצח הרוזן פולקה ברנדוט (4)**, ברחוב הפלמ"ח 17 פינת רחוב הגדוד העברי. מכאן נמשיך דרך עמק המצלבה ודרך מנחת המסוקים המשמש את באי הכנסת **לרחבת מנורת הכנסת (5)** שבשדרות רוטשילד. נתקדם לגן הרדים ע"ש וואהל שמול מבנה **כנסת ישראל (6)** למנוחה קצרה במקום. משם נלך רגלית בשביל ירושלים, היורד לאורך רחוב קפלן, לכיוון רחוב יואל זוסמן ונפנה שמאלה לשדרות יצחק רבין. לאחר הליכה של כחצי קילומטר, נפנה שוב שמאלה ונצמד לאורכו של רחוב הרצל עד **להר הרצל, לחלקת גדולי האומה, לקברו של יצחק שמיר (7)**. כאן המסלול מסתיים.

הערה

אם בוחרים לנסוע מאתר לאתר ברכב, כדאי לעבור **בבית אגיון**, בית ראש הממשלה; **במשרד החוץ**; **בשגרירות ארצות הברית**, להתייחסות למנהיגותו של שמיר בתקופת מלחמת המפרץ וליחסיו המיוחדים עם הבית הלבן; **באוניברסיטה העברית**, שבה החל יצחק שמיר ללמוד עד שנאלץ להפסיק את לימודיו לטובת הצטרפות למאבק על המולדת. כן מומלץ לערוך תצפית אל עבר יהודה ושומרון, ממרפסת התצפית הנמצאת במתחם האוניברסיטה ברח' בנימין מזר, ולהציג את תפיסתו של יצחק שמיר ביחס לארץ ישראל השלמה ואת התנגדותו לווייתור על שטחים.

מפת המסלול

תיאור האתרים שבמסלול

1) בית הכנסת העתיק במוצא

בית הכנסת העתיק של מוצא נמצא סמוך לסיבוב מוצא בכביש ירושלים-תל אביב, סמוך למקטע מס' 9 בכביש 1, מקטע ע"ש יצחק שמיר. המבנה שימש כבית כנסת עד מאורעות תרפ"ט. לאחר מכן שימש חלק מהישוב הערבי קאלוניה, ובשנת 1961 שופץ וחזר לשמש כבית כנסת. תחנה זו נבחרה לפתיחת יום בנושא הנצחת ראש הממשלה שמיר בשל האפשרות להתכנסות גדולה של תלמידים במקום ובשל סמיכותה למקטע המנציח את שמו של שמיר.

2) מוזיאון אסירי המחתרות בירושלים (רחוב משעול הגבורה 1)

מוזיאון זה מנציח את זכרם של חברי המחתרות העבריות בתקופת המנדט הבריטי שנכלאו בבית הסוהר המרכזי במגרש הרוסים בירושלים ואת פועלם. אחד האולמות במוזיאון מוקדש לזכרם של עולי הגרדום – לוחמים יהודים שהשלטונות הבריטים הוציאו להורג בשל פעילותם הציונית.

מלון המלך דויד (3), רחוב המלך דויד 23

מלון המלך דויד בירושלים משמש מלון רשמי של מדינת ישראל לאירוח אישים חשובים ומפורסמים. ראשיתו כמלון פאר בימי המנדט הבריטי, ועד היום לא הועם זוהרו. פיצוץ מלון המלך דויד היה פיגוע תופת שביצע האצ"ל בשליחות תנועת המרי העברי נגד השלטון הבריטי בארץ ישראל ב-22 ביולי 1946. האצ"ל פוצץ את האגף הדרומי של מלון המלך דויד, שבו שהו אנשי מינהל של השלטון המנדטורי. בפיצוץ נהרגו כתשעים אנשים, רובם ערבים ובריטים. הבריטים בתגובה הטילו עוצר על תל אביב למשך ארבעה ימים והצליחו לתפוס את יצחק שמיר, אחד ממנהיגי הלח"י.

מקום רצח הרוזן ברנדוט (4), רח' הפלמ"ח 17 פינת רחוב הגדוד העברי

ב-17 בספטמבר 1948, נרצח הרוזן פולקה ברנדוט – שתיווך בין ישראל ומדינות ערב מטעם האו"ם. מחתרת הלח"י, בהסכמת מנהיגה דאז, יצחק שמיר, היא שהתנקשה בחייו. יום לאחר שהגיש ברנדוט את תוכנית החלוקה החדשה של א"י, בכתובת הנ"ל, חסם ג"פ את הדרך לשיירה בה נסע ברנדוט. שלושה אנשי לח"י, בפיקודו של יהושע כהן, ופתחה בירי. כתוצאה מהירי, נהרג מפקד כוח המשקיפים של האו"ם בירושלים, קולונל אנדריי סארו. ברנדוט נפצע ומת מפצעיו מאוחר יותר בבית החולים הדסה.

רחבת מנורת הכנסת (5), שדרות רוטשילד

מנורת הכנסת היא אנדרטת ברונזה של מנורה כדמות מנורת המקדש, בגובה כחמישה מטרים, הניצבת בקצה גן הוורדים, מול משכן הכנסת בירושלים. את המנורה העניקו למדינת ישראל אנשים שונים בשנת 1956, בהם חברי הפרלמנט הבריטי, כמחווה למדינה הצעירה. המנורה היא מעשה ידיו של ג'נו אֶלְקוֹ, אומן יהודי בריטי ממוצא גרמני. אלקן עמל על המנורה במשך שש שנים. המנורה מציגה אירועים משמעותיים מחיי העם היהודי, בהם השואה. המנורה משמשת סמל הכנסת. בתחנה זו, נרחיב בפרק חייו של יצחק שמיר בשירות המוסד ובסיפורו האישי כבן למשפחה שנספתה בשואה.

כנסת ישראל (6)

כנסת ישראל היא הרשות המחוקקת ובית הנבחרים של מדינת ישראל. מקום מושבה הוא משכן הכנסת שבקריית הממשלה בירושלים. בהיות ישראל דמוקרטיה פרלמנטרית, אזרחי המדינה בוחרים את נציגיהם לכנסת ואלה ממנים את הממשלה, הזקוקה לאמונם. יצחק שמיר שימש יו"ר הכנסת וראש הממשלה השביעי של מדינת ישראל.

קבר יצחק שמיר בהר הרצל (7)

חלקת הקבר של יצחק שמיר ושל רעייתו נמצאת בחלקת קבורה ממלכתית בהר הרצל שיועדה לקבורת גדולי המנהיגים. החלקה סמוכה לרחבת קבר בנימין זאב הרצל, באזור הגובל בבית הקברות הצבאי.

טבלת פעילות – מהלך יום השדה

מקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	הערות	זמן	ציוד מיוחד
בית הכנסת העתיק במוצא (1)	פתיחת נושא הסיור, התייחסות להנצחתו של יצחק שמיר ולקשר שלו לעיר ירושלים	1. מיהו יצחק שמיר – הכרת ייחודו של האיש 2. הכרת סיפור הנצחת שמו במקטע כביש המוביל לכניסה הראשית לירושלים 3. ארוחת בוקר	בית הכנסת העתיק נמצא סמוך למקטע כביש 9 שע"ש יצחק שמיר. במקום זה מתאפשרת התכנסות תלמידים.	45 דק'	כרטיסיית הדרכה מס' 1 : תמונות להמחשה *קטע ממכתבו של שמיר לאשתו מכשיר להשמעת השיר נספח א' – הפעלה מה הקשר בין הילד הגדול ששר "אלף נשיקות" למבוקש המסוכן שלימים היה לראש ממשלה וכיצד שאלה זו קשורה למקום זה? השמעת השיר "אלף נשיקות" בביצוע יהורם גאון
מוזיאון אסירי המחתרת ת (2)	הצטרפותו של שמיר לאצ"ל וללח"י, התוודעות לפעילותו ולתרומתו בתקופת המחתרת. שמיר נעצר ונכלא כאן, בבית המאסר המרכזי, ומפה נשלח לגלות באריתראה.	4. מהגלות בפולין לעלייה לארץ ישראל – תחנה ראשונה בחייו של יצחק שמיר הפעלה תחרות בין שתי קבוצות להרכבת פאזל תמונתו של שמיר ומכתב על היותו מבוקש	הפעילות פותחת את הנושא ויש להעביר אותה בתחילת הלמידה בתחנה. אפשר להוסיף סיור במקום להרחבה בנושאים אלו.	30 דק'	נספח ב' – תמונות חתוכות כפאזל

מלון המלך דויד (3)	פיצוץ מלון המלך דויד	5. במחתרת – תחנה שנייה: רקע להקמת המחתרות, והכרת פעילותו של שמיר כמפקד הלח"י. בפעולת תגמול לפיצוץ במלון, עצרו הבריטים את מפקד הלח"י, יצחק שמיר. מעצרו היה ההישג המשמעותי ביותר של הבריטים ואתגר למחתרת.	15 דק'	
מקום הירצחו של הרוזן ברנדוט (4), רחוב הפלמ"ח 17	בעקבות רצח הרוזן פולקה ברנדוט	6. תום פעילותו של שמיר בלח"י ומעבר לחיים אזרחיים. חלקו של יצחק שמיר ומעורבותו בתכנון רצח שליח האו"ם לתיווך בין הצדדים על ארץ ישראל ובביצוע הרצח. בעקבות הרצח, פורק הלח"י. 7. ארוחת צהריים	45 דק'	- משחקי חברה
רחבת מנורת הכנסת (5)	השירות במוסד	8. הכרות עם הדמות "מיכאל", כינויו של יצחק שמיר בלח"י ועם סיפור משפחתו של שמיר בשואה.	30 דק'	
כנסת ישראל, גן הוורדים (6)	מהמוסד לנכנסת – שמיר כראש הממשלה השביעי של מדינת ישראל	9. התוודעות להישגיו המרשימים כראש ממשלה. דיון בעקבות הפעילות בפועלו של שמיר לעליית יהודי	45 דק'	כרטיסיית הדרכה מס' 6 מידע נספח ג' – כרטיסי מידע על פועלו של יצחק שמיר למען עליית יהודי התפוצות לארץ.

		וידריך את הסיור בעלות סמלית.	התפוצות ובחשיבותו		
קבר שמיר בהר הרצל (7)	מקום קבורתו של שמיר	פעילות ודיון: מנהיגותו של שמיר ומה אנו, כאזרחים לעתיד, יכולים ללמוד ממנה.	כדאי לעורר בתלמידים עניין ושאלות בנושא מנהיגות ואזרחות גם בכיתה. חלוקה לחוליות	45 דק'	כרטיסיית הדרכה מס' 7, קטעי קריאה: קטע 1 -חייל אלמוני בשירות הציונות קטע 2 - שמיר שלא נשכח קטע 3 - שתי הסגולות של שמיר
הר הרצל	מעגל של"ח וסיכום	1. דיון בסוגיית הנצחתו של שמיר. 2. ציון דבר מה חדש שנלמד במהלך היום.	השמעת השיר "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" בביצוע בן סנוף	45 דק'	מכשיר השמעה

כרטיסיית הדרכה 1 – בית הכנסת העתיק במוצא

למרגלות מקטע כביש "דרך יצחק שמיר" בואכה ירושלים

הנוסע לירושלים אינו יכול שלא לשים לב לעיקול הדרך החד באזור מוצא. ממש לפני העיקול, בצד שמאל של הדרך, אפשר לראות את מבנה בית הכנסת העתיק.

השם "בית הכנסת העתיק" מטעה מעט. אין מדובר במבנה ששימש בית כנסת בימי קדם, והקומה השנייה של המבנה היא מודרנית לחלוטין, מבנה שסיפורו מתחיל באמצע המאה ה-19. יהודי ספרדי בשם שלמה יחזקאל יהודה וידידו האשכנזי דוד ילין הראשון (הסבא של המחנך הירושלמי הידוע שנקרא באותו שם) קונים מגרש קטן בכפר הערבי קולוניא. לדוד ילין יש בן בשם יהושע, לידידו הספרדי יש בת בשם שרה. השניים משתדכים זה לזה, שידוך בין עדתי מהראשונים בארץ. באותה תקופה, אגב,

הספרדים נחשבו מיוחסים, בעוד האשכנזים נחשבו נחותים. אבי הכלה, שלמה יחזקאל יהודה, מתנה את השידוך בשני תנאים: שיער ראשה של ביתו לא ייגזז, ובני הזוג יגורו בשנתיים הראשונים לנישואיהם בבית משפחת יחזקאל כדי שהחתן ילמד ערבית ואת המנהגים הספרדים.

לשלמה יחזקאל יהודה יש בן בשם שאול. שאול יהודה מעבד את האדמה בקולוניא – אותן אדמות שעליהן עומד היום בית הכנסת. שאול אינו מבין גדול בחקלאות, אך הוא נאבק ומנסה בכל כוחותיו לעבד את האדמה. הוא ממשיך לגור בירושלים, וכל יום הוא יורד עם בוקר מירושלים וחוזר אליה עם ערב, לאחר תום העבודה. בחורף הוא עושה את דרכו בגשם, ובסופו של דבר חולה בדלקת ריאות ונפטר. יהושע ילין, גיסו של שאול והמחותן של שלמה יחזקאל יהודה, מחליט לקבל על עצמו את המשך עיבוד האדמה. בשלב זה, גם הוא אינו גר במוצא, והוא מסתפק בעיבוד הקרקע.

בסוף שנות השישים או לראשית שנות השבעים של המאה ה-19. הטורקים מחליטים לסלול את השביל העולה לירושלים לדרך שתתאים לכרכרות. השביל, ממש כמו היום, עובר סמוך לחלקה של יהושע ילין. ילין שוקל לשנות את ייעוד החלקה ובמקום לעסוק בחקלאות לבנות במקום ח'אן לשיירות הצפויות לעלות לירושלים. מזלו מאיר לו פנים כאשר עקב עבודות החציבה ופינוי העפר מהדרך, מתגלה פינה של בית מהתקופה הביזנטית. ילין חופר וחושף את הבית כולו, שהשתמר במצב כלל לא רע. בית זה הוא הקומה הראשונה של בית הכנסת. ילין מוסיף קומה נוספת שתשמש ח'אן ובית קהווה. הקומה הראשונה משמשת מכלאות לסוסים ולחמורים של אורחי הח'אן. אפשר לתמוה על ההחלטה לפתוח ח'אן במרחק קילומטרים ספורים מירושלים, הרי מה מונע מעולי הרגל להמשיך לעיר הקודש? התשובה לכך היא צו המורה לסגור את שערי העיר עם רדת החמה. דיירי הח'אן היו ברובם אנשים שאיחרו להגיע ונתקעו מול שערי העיר הנעולים.

הבניין עבר גלגולים שונים, ובשנת 1881, ילין משכיר את הבניין לבית חרושת לייצור רעפים. על אף שהחוזה נחתם לחמש שנים, המפעל נסגר עוד לפני כן. עוד שנים מספר עוברות, ובבית מוקם מועדון פועלים. אחד מחדרי הבית משמש בית כנסת בימי שבת ובית ספר בימי חול. המורה המזוהה ביותר עם בית ספר זה הוא משה דוד גאון. למשה לא היה בית במוצא, והוא התגורר בבית שבו שכן בית הספר. הבעיה הייתה שלא היה בבית חדר פנוי ראוי למגורים. משום כך, העמידו מיטה במסדרון, וזה היה ביתו של גאון. לימים, משה דוד גאון יעזוב את מוצא, יעבור לירושלים וייוולדו לו ארבעה ילדים. שניים מהם יתפרסמו: בני ויהורם גאון.

אחת הבעיות שמשך דוד גאון נאלץ להתמודד עימה הייתה כיצד ללמד ילדים בני גילים שונים, ולמעשה כיתות שונות, כאשר לרשותו חדר אחד בלבד. הפתרון היצירתי היה הכנסת שלושה ספסלים לחדר, והושבת כל קבוצת גיל על ספסל משלה. בזמן ששתי "כיתות" שינו לבד את החומר, הוא לימד את ה"כיתה" השלישית.

עם פרוץ מאורעות תרפ"ט, ננטש הבית, שהיה ממוקם בין מוצא תחתית למוצא עילית. לאחר תום מלחמת העצמאות, השתלט על המקום קדר מעכו ופתח בבניין מפעל לכדי חרס. בקומה הראשונה, היו האובניים, ובקומה השנייה – חדר הייבוש. בראשית שנות השישים, החזירו תושבי מוצא עטרה ליושנה וייסדו שנית בית כנסת במבנה.

נספח א': הפעלה

מה הקשר בין הילד הגדול ששר "אלף נשיקות" למבוקש המסוכן שהיה לראש ממשלה, ומה בין שאלה זו למקום זה?

<https://e.walla.co.il/item/2811802>

יורם גאון, זמר ושחקן ידוע בארץ, הוא בנו של המורה משה גאון דוד, שלימד כאן, בקומה השנייה של בית הכנסת, את ילדי הכפר עברית. יהורם ינק כאן את האהבה לירושלים ולשירה העברית ובפרט לשירת אהבים. "כל חיי, כמעט מתחילתה של המדינה, אני שר התרשמויות של משוררים, כמו חיים חפר או יורם טהרלב או נעמי שמר, על ההווה הישראלית. יש שירים שמחים ושירים עצובים, שירי מלחמה ושירי אהבה, שירים הרואיים ושירי מפלה, הכל! אני שר שירי אהבה, יפים מאוד, שלא שרים אותם בדרך כלל" (יהורם גאון, מתוך ריאיון לכבוד המופע "אלף נשיקות", אסף וייס, וואלה, 2014). "שזרתי את השירים האלה עם מכתבי אהבה של אנשים בלתי צפויים", הוסיף גאון. "לדוגמה, יצחק שמיר, שהוא איש נוקשה מאוד, שאמר 'לא' על כל 'כן' אפשרי שהסתובב לו מול העיניים, איש לח"י מאוד נועז. הוא כותב לאשתו ממרחקים דברים כל כך מרגשים ונוגעים ללב. אתה לא מאמין שזה הוא".

אז מיהו יצחק שמיר? מבוקש מסוכן שהיה לראש ממשלת ישראל השביעי ולשר בממשלותיה, ליושב ראש הכנסת, לראש האופוזיציה, לאחד מבכירי המוסד וממפקדי הלח"י. יצחק שמיר היה חלומה של כל אישה.

שולמית שמיר זכתה להתגשמות החלום הנשי הזה, ואף לא נאלצה להתפשר על הטעם הספרותי: קיבלה מכתבי געגועים בוערים מבעל צעיר פעמיים בשבוע, כל מכתב שונה מקודמו, בכל מכתב פנים חדשות של אהבה מרחוק. מכתב התחיל במילים: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני", והמשיך במילות געגועים ואהבה עזים לאשתו ולבנו.

<https://13news.co.il/10news/hamagazim/125774>

3.11.1946

קטע ממכתב שכתב יצחק שמיר לאשתו:

"הבדירות הזאת האופפת אותך ואציקה צליק אינה בדירות. אינך בודדה. כשט שאני אינני מרגיש את עצמי מנותק מהמולדת ומכל אשר בה, למרות שהנני נמצא אלפי קילומטרים ממנה, כך את אינך בודדה, את אחת מרבות ורביט, אשר ח"הס מצורית ומולביט בצורה כזו או אחרת במלחמת החיים על צמנו המתפרץ לחרות ותקופה.

אלחצק אל לבי חלק, חלק (את שומעת את דפיקותיו?) ואחבקך ואנשקך בכל אה כוחי וכוח אשי ואיפרד ממכתבי - על מנת לשלם אליך במכתב הבא עד... עד... ולכן נישקי - וקבלי אף את עוד נשיקה רזה ויוקדת מבצלק..."

יצחק שמיר אהב את ירושלים מאוד. כמחווה לאיש על פועלו, הוחלט להנציח את שמו בדיוק כאן למעלה, במקטע הכביש העולה לירושלים, מקטע 9.

רקע על כביש 9

עיריית ירושלים הקימה את כביש 9 באמצעות חברת מוריה במטרה להקל את עומס התחבורה בכניסה לעיר ירושלים ולשמש כביש כניסה ויציאה מהיר לשכונות צפון העיר. הכביש נפתח לתנועה בסוף שנת 2007. הוא נסלל על פי סטנדרטים ירוקים – בין היתר, רובד באספלט מיוחד המבליע את רעש המכוניות – והביא להקלה משמעותית בעומס התנועה שיצרו עשרות אלפי כלי הרכב הנכנסים לירושלים והיוצאים ממנה בכל יום. אורכו של הכביש כשני ק"מ, ולאורכו שתי מנהרות באורך 400 מטר כל אחת. לאורך הכביש מוצבים חמישה גשרים – שלושה מהם מחברים בין כביש זה וכביש 1 הארצי.

מדברי נשיא המדינה, ראובן (רובי) ריבלין

אהבת ירושלים זרמה בדמו, הטעינה אותו, והייתה בשר מבשרו. היום, ירושלים מחזירה חוב של כבוד לאיש שכה אהב אותה, לאיש שנלחם למענה, לאיש שהתעקש על כבודה ועמד כצור איתן על שלמותה ואחדותה. קריאת המחלף על שם יצחק שמיר מהווה אות של הכרת טובה מהעיר שחברה לה יחדיו לאחד מאוהביה הגדולים. יהי זכרו של לוחם חירות ישראל, יצחק שמיר, חרות בלבנו ובלב העיר שחברה לה יחדיו מדור לדור. (הדברים נאמרו בטקס חנוכת הכניסה לירושלים מכביש 9. 20/10/14)

מדברי ראש העיר ירושלים, ניר ברקת

ראש הממשלה השביעי, יצחק שמיר, היה אחד מטובי בניה של הארץ הזו, ואחד מגדולי אוהביה של ירושלים. היום, בקריאת הדרך המובילה לירושלים על שמו, אנו זוכים לחלוק כבוד לזכרו ולמורשתו, ובתוך זאת אנו חולקים כבוד גם לירושלים עצמה. שמיר היה מנהיג הנטוע בנופיה האנושיים של הארץ הזו ואוהב את בירתה אהבה שלמה. אהבה שבשמה הוא שירת עשורים רבים בחפ"ק של מדינת ישראל, רשם פרקי מורשת רבים בספר גבורותיה והוסיף אבני יסוד חשובות לבניינה ולפיתוח בירתה. קריאת כביש 9 על שמו היא עבורי, כראש העיר, הצהרת מחויבות להמשך בניינה ופיתוחה של ירושלים. (הדברים נאמרו בטקס חנוכת הכניסה לירושלים מכביש 9. 20/10/14)

מדוע כונה שמיר "המבוקש המסוכן" ואיך היה לראש ממשלת ישראל השביעי? על דרכו הייחודית, על תרומתו למדינת ישראל ועל פועלו של גיימס בונד הישראלי נשמע במהלך היום כחלק מפרויקט הנצחת נשיאים וראשי ממשלה.

תמונות להמחשה:

נראה הבית העתיק במוצא, כולו, בית הכנסת ממוקם בקומה השנייה. (אתר פיקיווקי)

מבנה בית הכנסת מבפנים. (אתר פיקיווקי)

כרטיסיית הדרכה 2 – מוזיאון אסירי המחתרות

מוזיאון אסירי המחתרות בירושלים שוכן במבנה אכסניית הצלייניות הרוסיות, שנבנה בשנות השישים של המאה ה-19 כחלק ממגרש הרוסים. בתקופת המנדט הבריטי בארץ ישראל (1917-1948), הוסבה האכסניה לבית סוהר מרכזי, ונכלאו בו מאות מלוחמי המחתרות הגנה, אצ"ל ולח"י שנתפסו בשל מאבקם להגנת היישוב, לעלייה חופשית ולהקמת מדינה עברית. המוזיאון הוא שחזור הכלא המנדטורי וכולל תאי אסירים, תאי צינוק, חדר גרדום, ובית כנסת

ליצחק שמיר קשר ישיר לבית הכלא המרכזי בירושלים שבו שוכן כיום המוזיאון:

יצחק שמיר, לבית יזרניצקי, נולד ב"ד בחשוון תרע"ה (1915) בעיירה הקטנה רוז'נוי שבמזרח פולין – עיירה בת 5,000 תושבים, רובם היו יהודים. אביו, שלמה יזרניצקי, היה בעליו של מפעל קטן לעורות ונחשב לאיש מבוסס. אימו, פרלה פנינה בת חנוך שבזין, הייתה אישה נדיבת לב, בעלת חוכמה ופעילה בקהילה ובסביבתה. ליצחק היו שתי אחיות בוגרות: מרים ורבקה. האב, יהודי מסורתי וציוני נלהב, היה מנהיג הקהילה היהודית בעיירה, ואוזנו הייתה קשובה לכל מי שביקש את עצתו. הוא ניהל ביושר

ובחוכמה ושנא משוא פנים. האב השפיע על הילד יצחק יותר מכל אדם אחר בחייו והוא שעיצב בו את תודעתו הציונית בדבר זכותם של היהודים למדינה בארץ ישראל. מתפיסתו זו, נבעו מסירותו של האב לבית הספר העברי בעיירה ודאגתו המתמדת להבטחת קיומו. יצחק קיבל חינוך עברי, הקשור כל כולו לארץ ישראל. הוא למד בבית הספר היסודי העברי "תרבות". כשהמשפחה עברה לעיירה סמוכה, החל ללמוד שם בגימנסיה העברית המקומית.

הלהט לממש את שאיפתו ולהשתתף בהגשמת הרעיון הציוני של שיבת היהודים לארץ ישראל הוביל את יצחק להצטרף לתנועת בית"ר עוד בנעוריו, בשנת 1929, לאחר שנודע לו על מאורעות תרפ"ט שפרצו אז בארץ ישראל. התוודעותו לתורת ז'בוטינסקי עיצבה את חייו הפוליטיים לעתיד לבוא.

בשנת 1932, החל ללמוד משפטים באוניברסיטת ורשה, ובמקביל המשיך בפעילותו בבית"ר. לאחר עליית הנאצים לשלטון בגרמניה, כאשר גבלס, שר התעמולה הגרמני, החליט לבקר בפולין, התגבשה ביצחק ההחלטה כי אין לו עוד מה לעשות שם וכי עליו לעלות מייד לארץ ישראל.

בשנת 1935, הפסיק יצחק את לימודיו, ובחודש נובמבר באותה שנה הגיע לארץ לאחר שהשיג רישיון עלייה כסטודנט. אביו, שעשה הכול כדי שבנו יוכל לעלות לארץ, הבטיח לו כי בקרוב יעלה את כל המשפחה, אך לא עלה בידו לקיים את הבטחתו. הוריו של יצחק ובני משפחתו נספו כולם בשואה.

עם הגיעו לארץ, עבד יצחק תחילה כפועל בניין ואחר כך במשרד רואה חשבון בתל אביב. לימים, נרשם ללימודים בפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטה העברית שעל הר הצופים בירושלים ושמע הרצאות בהיסטוריה יהודית מפיו של הפרופ' יוסף קלוזנר. בזמן מאורעות 1936-1939, עת נוסד הארגון הצבאי הלאומי עקב ההבלגה של מוסדות היישוב נוכח הפורעים הערבים, עזב יצחק את הלימודים והצטרף, בשנת 1937, לאצ"ל בתל אביב. הוא עבר אימונים בנשק ובהפעלת חומרי נפץ ורכש ידע בטקטיקה צבאית. יצחק עלה בסולם הדרגות במחתרת והדריך ב"תאים הלאומיים" של תלמידי גימנסיות בתל אביב. בשנת 1938, סופח ליחידות מיוחדות שעסקו בתכנון ובביצוע פעולות תגמול נגד הערבים והבריטים ופעל בתחומי מודיעין והדרכה. יצחק השתתף בהפגנה שארגן האצ"ל בשנת 1939 נגד הספר הלבן. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, לאחר שהוחלט להפסיק את פעולות האצ"ל נגד הבריטים, הצטרף יצחק אל יאיר – שפרש מהארגון וייסד את לח"י (לוחמי חירות ישראל) במטרה להילחם בשלטון הבריטי הזר עד שיגורש מן הארץ ועד שיקום שלטון עברי תחתיו. יצחק שימש סגן לאחראי על אזור תל אביב. הוא הושפע עמוקות מאישיותו של יאיר ומצדקת תורתו המהפכנית, וכמו אחרים, נשבה גם הוא בקסמיו. לימים, לאחר הירצחו של יאיר, יהא יצחק זה שישקם את הריסות המחתרת וימשיך את דרכו של יאיר, עד להסתלקות הבריטים מארץ ישראל.

יצחק נעצר ב-2.12.1941, כאשר הלך לפגוש את יהושע זטלר, מבכירי מפקדי הלח"י. הוא נחקר בידי הקצין ווילקין, מנהל המחלקה היהודית בבולשת. אותו קצין השתתף מאוחר יותר בחיסולו של יאיר ולימים, בשנת 1944, הוצא להורג על ידי הלח"י. יצחק הועבר לכלא יפו, הועמד לדין ונידון לשלושה חודשי מאסר, אולם נעצר מייד במעצר מינהלי ונכלא בכלא עכו. כעבור זמן, הועבר יצחק למחנה המעצר מזרע, שם היה אחראי לקבוצת עצורים מאנשי הלח"י. רצח יאיר זעזע אותו והמריץ אותו לברוח מהכלא כדי לשקם את המחתרת בחוץ. הוא ברח עם אליהו גלעדי, חבר לח"י פעיל, ב-1.9.1942.

יצחק מצא ארגון במצב קשה, ומייד ניגש לעבודת השיקום: חידש את הקשרים שאבדו, קלט אנשים, בעיקר עולים חדשים שהגיעו מחו"ל, הקים סניף במצרים (חברי סניף זה שלחו נשק ותחמושת), ייעל את מנגנון הפעילות, הגביר את אמצעי הסודיות, גייס אנשים שאהדו את המחתרת ושהיו מוכנים להושיט לה עזרה בסיפוק מחבוא, מחסנים ודיור. כן ארגן פעולות לגיוס כספים, הורה על ארגון קורסים רעיוניים ועל אימון בשימוש בנשק. הוא הקים סניפים חדשים בכל רחבי הארץ, ולימים גם בחו"ל. עם הזמן, הקים

יצחק עם ד"ר ישראל אלדד ועם נתן ילין-מור את מרכז לח"י. המרכז ריכז את כלל הפעולה הארגונית והיה אחראי לזרוע הלוחמת. בין יתר פעולותיו, פיקד יצחק על ההתנקשות בחיי הלורד מוין, השר הבריטי למזרח התיכון, בשנת 1944, ועל התנקשות בחיי הנציב העליון, מקמייכל. בימי העוצר הגדול בתל אביב אחרי שהאצ"ל פוצץ את מלון המלך דויד בירושלים, באוגוסט 1946, נעצר יצחק. הוא נתפס לבוש שחורים, מגודל זקן ומחופש לרב (הרב דב שמיר), אך זוהה כיצחק יזרניצקי. יצחק נכלא בבית הסוהר המרכזי בירושלים והוחזק בצינוק מבודד. הבריטים הגלו את יצחק לאפריקה בשילוח העשירי מארץ ישראל. יצחק הגיע לאסמרה שבאריתריאה. בתחנה הבאה, נרחיב על פיצוץ מלון המלך דויד ועל תפיסתו של יצחק שמיר.

נספח ב' – פעילות

יש להדפיס את שתי התמונות, לחתוך אותן כפאזל ולתת לתלמידים להרכיב את שני הפאזלים. בתום המשימה, יש לספר את הסיפור המגולל את הקשר של שמיר עם בית הכלא..

מתוך: וויקיפדיה

כרטיסיית הדרכה 3 – מלון המלך דויד

גורמים להקמת תנועת המרי העברי

האכזבה ממדיניות בריטניה: בנאום בוויין, חידדה בריטניה את עמדתה בעניין היהודים והעקורים והביעה את נאמנותה למדיניות הספר הלבן השלישי.

הצורך למצוא פתרון לניצולי השואה: בן גוריון נפגש עם העקורים במחנות, והפגישה עוררה בו סערת רגשות. חוסר ההבנה של בריטניה, חוסר נכונותה להתחשב בניצולי השואה והעובדה שמנעה מיהודים לעלות לביתם הובילו להחלטה לאחד את המחנות ולבצע פעולות יחד כדי לשנות את המדיניות הבריטית.

גיוס דעת הקהל העולמית: התחושה הייתה שפעולות משותפות של כל המחנות יבטאו נחישות של היישוב להיאבק במדיניות בריטניה. בני היישוב קיוו שבעקבות פעולות אלו העולם יביע תמיכה בציונות והערכה לה ושיעורר לחץ בינלאומי לטובת היהודים בשאלת ארץ ישראל.

התחזקות היישוב: באותה תקופה, התחזק היישוב מבחינה כלכלית וצבאית, לכן הרגישו בני היישוב שיש בכוחם לבצע מהלך של התנגדות לבריטניה, בנוסף, הקשרים בין המחתרות היו תקינים ואפשרו שיתוף פעולה.

פעולות משמעותיות שביצעה תנועת המרי העברי

הפריצה למחנה עתלית: הפעולה הראשונה של תנועת המרי העברי הייתה שחרור המעפילים העצורים במחנה המעצר בעתלית. כמאה לוחמים של הפלמ"ח נכנסו למחנה, שחררו כמאתיים מעפילים והובילו אותם לקיבוץ בית אורן. הבריטים זיהו את עקבות הבורחים ושלחו כוחות לאזור בית אורן ללכדם. ארגון ההגנה הזעיק למקום אלפים מתושבי חיפה, ואלו התערבבו בין אנשי הקיבוץ והעצורים וכך מנעו את עצירתם בשנית.

ליל הרכבות: ליל הרכבות, חיבלו חוליות של הפלמ"ח בכ-150 נקודות במסילות ברזל ברחבי הארץ, ופעולת הרכבות שובשה. המטרה הייתה למנוע מהבריטים להעביר אספקה ולשבש את הפעילות של הצבא הבריטי בארץ ישראל.

ליל הגשרים: ב-1946, נערך אחד המבצעים הגדולים ביותר של תנועת המרי העברי. כוחות פלמ"ח יצאו לפוצץ בעת ובעונה אחת 11 גשרים שחיברו בין ארץ ישראל וארצות ערב השכנות. מטרת המבצע הייתה להוכיח לבריטים שנעילת שערי ארץ ישראל בפני מעפילים היא גם ניתוקה של ארץ ישראל מהארצות השכנות. הבריטים הופתעו מיכולת הביצוע של הארגון.

פיצוץ תחנות משטרת החופים: יחידות פלמ"ח תקפו תחנות משטרה בריטיות באזור החוף, חיבלו במתקנים לזיהוי אוניות והרסו סירות של משמר החופים. כל זאת כדי לשבש את יכולת הבריטים לזהות אוניות מעפילים.

תגובת הבריטים לפעולות מחתרת המרי העברי – השבת השחורה

הבריטים החליטו להגיב בצורה חריפה לפעילות תנועת המרי ויצאו במבצע שאותו כינה היישוב היהודי "השבת השחורה". אלפי חיילים בריטים הטילו עוצר על הערים ועל הדרכים וחפשו את מנהיגי המחתרות.

מטרת המבצע

לשבור את כוחו של הפלמ"ח.

לעצור את המנהיגים של ארגוני המחתרות.

להוכיח שקיים קשר בין הפעילות הצבאית של תנועת המרי לבין ראשי הסוכנות היהודית שלקחו מסמכים מסווגים מהמשרדים של הבריטים.

תוצאות המבצע

הבריטים הצליחו לעצור אלפים מראשי הנהגת היישוב. הם מצאו סליק ענק בקיבוץ יגור ובתוכו נשק רב. השבת השחורה פגעה בכל היישוב היהודי ולאחריה ביקש דוד בן גוריון מהנהגת המחתרות להתכנס על מנת לדיון בדבר תגובה אפשרית.

תגובת נקם לשבת השחורה – פיצוץ מלון המלך דויד

הכול התחיל בפתק אנונימי

בצוהרי יום שני באחד ביולי 1946, חמק צעיר בלונדי כחול עיניים לבית ברחוב בן יהודה בתל אביב. לאחר שסקר בזהירות את הסביבה, הוא ניגש אל תיבות הדואר, שלף מאחת מהן מעטפה סגורה ומיהר

להסתלק מהמקום. הבית ברחוב בן יהודה שימש תחנת קשר בין ההגנה לבין שני ארגוני המחתרת האצ"ל והלח"י. המכתבים היו מובאים תחילה למרכז הלח"י ומשם מועברים למפקדת האצ"ל. איש הלח"י, אברהם ליברמן, שכינויו היה אז גדעון, מילא את תפקיד הדוור. הוא מסר את המעטפה הסגורה לידי של יצחק שמיר, שנודע אז בכינויו מיכאל, וזה הורה להעביר את העתקו למפקדת האצ"ל. בשעות אחר הצהריים, נטל שליח של האצ"ל את המכתב מתיבת דואר ברחוב דיזנגוף ומסרו לידי מנחם בגין. מסירה זו הייתה האישור לביצוע הפעולה במלון המלך דויד.

שלוש המחתרות החליטו שיש להגיב בחריפות לאירועי השבת השחורה. ועדה בשם "ועדת איקס" אישרה לאצ"ל תוכנית לפיצוץ מלון המלך דויד, שם שכן מינהל השלטון הבריטי בארץ ישראל. ראשי ההגנה טוענים עד היום שהתוכנית הזו לא אושרה, אבל לעומתם אנשי האצ"ל והלח"י טוענים שהפעולה אושרה על אף הסיכון שבני אדם ייפגעו בה. בפעולה זו נהרגו 91 אנשים, ביניהם יהודים, בריטים, ערבים ואחרים. ההגנה התנערה מאישורה את הפעולה, הנהגת היישוב וראשי ההגנה הודיעו בפומבי שהם מגנים את הפעולה ושהיא נעשתה ללא אישור. אנשי האצ"ל התמודדו לבד עם תוצאותיה. בתגובה, הטילו הבריטים עוצר על תל אביב למשך ארבעה ימים והצליחו לתפוס את יצחק שמיר, אחד ממנהיגי הלח"י.

כרטיסיית הדרכה 4 – הירצחו של הרוזן ברנדוט

ביום שישי, 17 בספטמבר 1948, בשעה 17:00, הגיח גייפ לצומת הרחובות הפלמ"ח והגדוד העברי בירושלים (שקיבלו את שמותיהם אלה בהמשך) וחסם את הדרך. שלושה פעילי מחתרת לח"י צעירים זינקו מהגייפ, פניהם היו מוסתרות בכובעי מצחייה ובידיהם היו רובים מדגם טומי גאן ושמיסר. בלי לאבד זמן, הם הסתערו לעבר שיירה בת שלוש מכוניות, שבה נסע המתווך בין הערבים והיהודים מטעם האו"ם, הרוזן השוודי פולקה ברנדוט. שניים מחברי החוליה – אברהם שטיינברג (שביקש להיקרא "בן ציון", אך כונה "הג'ינג'י" בפי כול) ויצחק בן משה ("בצלאל") – ירו בגלגלי המכוניות של השיירה. החבר השלישי, יהושע כהן, פתח את דלת מכוניתו של ברנדוט וירה בו מטווח קצר. מהירי נהרגו ברנדוט והקצין הצרפתי שליווה אותו, אנדרה סארו. חבר נוסף בחולייה, הנחג, משולם מקובר ("יואב הארוך"), מילט את המתנקשים מהזירה. ההתנקשות, שעליה פיקד יהושע זטלר, נחשבת לרצח הפוליטי הראשון שבוצע במדינת ישראל. גופתו של ברנדוט נשלחה לקבורה בשוודיה.

ברנדוט והקשר שלו ליצחק שמיר

פולקה ברנדוט היה דיפלומט בן משפחת המלוכה השוודית. הוא היה מעורב במשא ומתן להוצאת אסירים ממחנות בגרמניה לקראת סוף מלחמת העולם השנייה. בין האסירים היו גם יהודים, אף כי לא ברור אם הוא היה מעוניין בכך. ברנדוט תיווך מטעם האו"ם בין מדינת ישראל למדינות ערב במלחמת העצמאות, ונרצח בירושלים על ידי ארגון הלח"י בשל הצעותיו הפרו-ערביות, לטעמו של הארגון, שלפיהן ירושלים לא תוכר כבירת המדינה היהודית. ברנדוט ביקש להעביר את ירושלים לשלטון האו"ם ולמסור את הנגב לממלכת ירדן.

לאחר ההתנקשות בחייו, הוטל עוצר על תושבי העיר, אך מבצעי ההתנקשות לא נתפסו. ארגון לא ידוע, שכינה עצמו בשם "חזית המולדת", קיבל עליו את האחריות למעשה, אך דעת הקהל הייתה מאוחדת בדעה כי את הרצח ביצעה מחתרת הלח"י, שהתנגדה לתוכניתו של ברנדוט למסור את ירושלים לידי הערבים (דעה זו אושרה בגילויים שנחשפו במרוצת עשרות השנים שחלפו מאז). מתכנן ההתנקשות היה

יהושע זטלר, מפקד לח"י בירושלים. יצחק שמיר, שהיה בזמנו אחד משלושת ראשי הלח"י, אישר את המבצע. שמיר כתב בספרו "סיכומי של דבר" כי בזמנו אמר לחברי הלח"י: "יש לסלק את ברנדוט מהזירה, אין לי כל התנגדות להתנקשות". שמיר הודה כי ידע את שמותיהם של חברי החוליה שהתנקשה בברנדוט, אך סירב למסור את השמות לשירות הביטחון. דוד בן גוריון כתב ביומנו ב-19 בספטמבר 1948 שאיסר הראל דיווח לו על שלושה חברי לח"י שהוא סבור שביצעו את הרצח. הראל כינה את השלושה "הקבוצה המסוכנת". הסופר מיכאל בר זוהר סיפר בביוגרפיה שכתב על בן גוריון כי בעת כתיבת הספר, בשנת 1965, הפנה את תשומת ליבו של בן גוריון לכך שאחד משלושת האנשים הללו הוא ידיד של בן גוריון בשנים האחרונות. בן גוריון שאל את ידידו זה אם אכן ביצע את הרצח, ולדבריו האיש הודה בפניו. בן גוריון שמר את זהותו בסוד והידידות בין השניים אף התהדקה.

אחרי רצח ברנדוט, פורק מטה הלח"י בירושלים – שעדיין לא הייתה אז בתחום מדינת ישראל (ביתר המקומות התפרקה המחתרת עוד קודם לכן). חלק מהעצורים נאסרו, אחרים גורשו מירושלים לתחומי מדינת ישראל. בעקבות ההתנקשות, חוקקה מועצת המדינה הזמנית את הפקודה למניעת טרור, המטילה עונשים כבדים על מי שמשתתף בפועל בפעולות טרור ועל כל חבר בארגון טרור. לח"י וחזית המולדת הוכרזו ארגוני טרור. נעצרו כ-200 איש, בהם אחד משלושת ראשי הלח"י: נתן ילין מור. כמו כן, החליטה הממשלה על תביעת אולטימטום מן האצ"ל בירושלים להתפרק. זאת לאחר ששאר יחידות האצ"ל העצמאיות בצה"ל פורקו על רקע פרשת אלטלנה בסוף יוני. ב-21 בספטמבר, התייצבו חיילי ומפקדי הארגון בפני גופי הקבלה של צה"ל והצטרפו אל שורותיו.

הרחבה לקריאה: [פולקה ברנדוט הרחבת קריאה](http://shimur.org/app/uploads/2018/04/jerusalem_katamon2.ppsx)

http://shimur.org/app/uploads/2018/04/jerusalem_katamon2.ppsx

משוודיה לישראל: [המתווך שחצה את הגבול; פולקה ברנדוט \(משמאל\) עם משה שרת](#)

סמוך לתחנה זו, ברחוב הגדוד העברי 15, יש חורשה למנוחת צוהריים – חורשת הירח.

נמשיך לכיוון עמק המצלבה לתחנה שבסמוך למנורת הכנסת.

כרטיסיית הדרכה 5 – רחבת מנורת הכנסת

איש המוסד והסוד – סיכום חייו של יצחק שמיר במחתרת

יצחק שמיר הרים את הדגל והמשיך עם מעט חבריו את פעילות מחתרת לח"י ברוחו ובהשראתו של יאיר. ביתר עוז, פעל מיד לאחר בריחתו מהמעצר במזרע בספטמבר 1942. בקובץ "לח"י – אנשים" (סיפור חייהם של 840 לוחמים ולוחמות), מסופר:

יצחק מצא ארגון במצב קשה, וניגש מיד לעבודת השיקום: איחה את הקשרים שאבדו, קלט אנשים, עולים חדשים, הקים סניף במצרים שחבריו שלחו נשק ותחמושת, ייעל את המנגנון, הגביר את אמצעי הסודיות, גייס אנשים שאהדו את המחתרת והיו מוכנים להושיט לה עזרה במחבוא, במחסנים ובדיוור. כן ארגן פעולות לגיוס כספים, הורה על ארגון קורסים רעיוניים ועל לימוד שימוש בנשק, הקים סניפים חדשים בכל רחבי הארץ ולימים גם בחו"ל.

עם הזמן, הקים שמיר עם ד"ר ישראל אלדד ונתן ילין-מור את מרכז לח"י – שבו ריכוז את הפעולה הארגונית. שמיר עצמו היה אחראי לזרוע הלוחמת. בין היתר, פיקד על ההתנקשות בחיי הלורד מוין, השר הבריטי למזרח התיכון, בשנת 1944, ועל ניסיון ההתנקשות בחיי הנציב העליון, הרולד מק'מייקל. בימי העוצר הגדול בתל אביב אחרי פיצוץ מלון המלך דויד בירושלים על ידי האצ"ל, באוגוסט 1946, נעצר שמיר כשהוא לבוש שחורים, מגודל זקן ומחופש לרב דב שמיר. על אף התחפושת, זיהו אותו הבריטים והוא הוגלה לאפריקה. מהמחנה הוא שיגר כמה עשרות מכתבים לרעייתו שולמית, הקשרית שלו בלח"י, ולבנם בן השנה. בראש כל מכתב כתב: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני".

חודשים ספורים לאחר הגלייתו ליבשת השחורה, ב־1947, ברח שמיר בדרך הרואית ממחנה אסמרה לג'יבוטי, אז מושבה צרפתית. הצרפתים לא הסגירוהו לידי מבקשי נפשו הבריטים. הוא הגיע לצרפת על סיפון ספינת מלחמה צרפתית ושב למולדת ימים ספורים לאחר הכרזת המדינה. כמו מנחם בגין, שהקים עם חבריו לאצ"ל את תנועת החירות מייסודו של הארגון הצבאי הלאומי בארץ ישראל, כך שמיר ייסד עם חבריו למחתרת את מפלגת הלוחמים ושימש מזכ"ל שלה. שמיר הופקד על הצד המעשי, הארגוני. אבל המפלגה לא נחלה הצלחה ולא האריכה ימים.

עד 1955, עסק שמיר בעיסוקים פרטיים: הוא הקים חברה קבלנית לסלילת כביש לים המלח, הפעיל בתי קולנוע, ניהל מפעל גומי בכפר סבא. עד אשר לא אחר מאשר איסור הראל הזמינו להצטרף למוסד. הגיוס לשירות התאפשר לאחר שהראל הצליח לשכנע את ראש הממשלה, דוד בן גוריון, לצרף למוסד דווקא לוחמי מחתרת שהיו יריבים מרים, ובמיוחד מלח"י, וזאת משתי הנמקות: כך יוסר החשש מפני אפשרות של פעולה מחתרית עצמאית במדינה, וגם – אין פטריוטים לוחמים יותר מיוצאי לח"י, הנכונים לעשות הכול למען ביטחון ישראל. יצחק שירת במוסד במשך עשר שנים, עד 1965. אגב, לעשר שנות פעילותו במוסד, רובן ממקום מושבו אז בפריז, הקדיש שמיר רק עמוד וחצי בספרו האוטוביוגרפי, על פי הכלל המנחה אותו תמיד: סודות אין מסגירים.

המוסד הישראלי – סודות אין מסגירים, "מגן ולא יראה"

המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים, הידוע יותר בשמו המקוצר: המוסד, הוא ארגון במערכת הביטחון הישראלית ואחד הגופים החברים בקהילת המודיעין הישראלית. המוסד הוא ארגון הביון של ישראל, בתחום אחריותו: איסוף מידע מסוג מודיעין אנושי (Humint), משימות מודיעין חשאיות מחוץ לגבולות המדינה, דיפלומטיה חשאית, תפקידים מיוחדים וסיכול יעדים אזוריים וצבאיים של האויב (למוסד מיוחסות התנקשויות במחבלים בכירים בארגוני טרור שנלחמים בישראל). בניגוד לצה"ל ולשירות הביטחון הכללי, יעדיו של המוסד, מבנהו וסמכויותיו אינם מוסדרים בחוק יסוד ולא בחקיקה ראשית או משנית. פעילותו כפופה לנהלים שלא פורסמו מעולם. המוסד כפוף למשרד ראש הממשלה.

יש לציין (כפי שעלה בשיחה עם נכדו של יצחק שמיר, אלעד שמיר) שבאותה תקופה רק אנשי צבא או חברי מפלגת השלטון נשאו בתפקיד ממשלתי. הכניסה למוסד אפשרה לשמיר לפרוץ לפוליטיקה הישראלית.

שמיר שירת בתפקידים מבצעיים בארגון, ובין היתר הקים את יחידת מפרץ (שבהמשך הייתה ליחידת קיסריה) – יחידת המבצעים המיוחדים של המוסד, או בשמה המקובל: יחידת החיסולים. שמיר אף פיקד על היחידה. בין הפעולות שעליהן פיקד במהלך שירותו במוסד, הייתה פעילות מעקב ופגיעה במדענים גרמנים שעסקו בפיתוח מערכות נשק חדישות במצרים. בשנת 1965, פרש שמיר מהמוסד וניהל שנים מספר את מפעל "מגם" לגומי בכפר סבא.

סמל המוסד – מנורה

בכיר המוסד שלמה כהן אברבנאל הציע את סמל המוסד הוצע בשנות השבעים, והארגון קיבל את הצעתו. בסמל המוסד מופיע הפסוק: "בְּאֵין תַּחְבֻּלוֹת יִפֹּל עִם וְתִשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ" (משלי יא, יד). פסוק זה, שאמר שלמה המלך, החכם מכל אדם, מגלם את סוד הצלחתו של הארגון. פרשנים שונים ואנשי מפתח, ובהם יצחק שמיר, מדגישים כי עצתו של שלמה המלך היא הבסיס להצלחה של מדינה, של ארגון ושל הפרט.

שלמה המלך אמר עוד כי תחבולות בלבד אינן מספיקות, וכי לשם הצלחה מושלמת דרושה גם דיסקרטיות: "הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד וְנֶאֱמָן רוּחַ מְכַסֶּה דָּבָר" (משלי יא, יג). עקרונות אלו הם נר לרגליהם של כל העובדים במוסד, ולכן חייו של יצחק שמיר במוסד מסוכמים בביבליוגרפיה שלו בעמוד וחצי בלבד.

המנורה מייצגת את סמל העם היהודי לדורותיו.

מנורת הכנסת

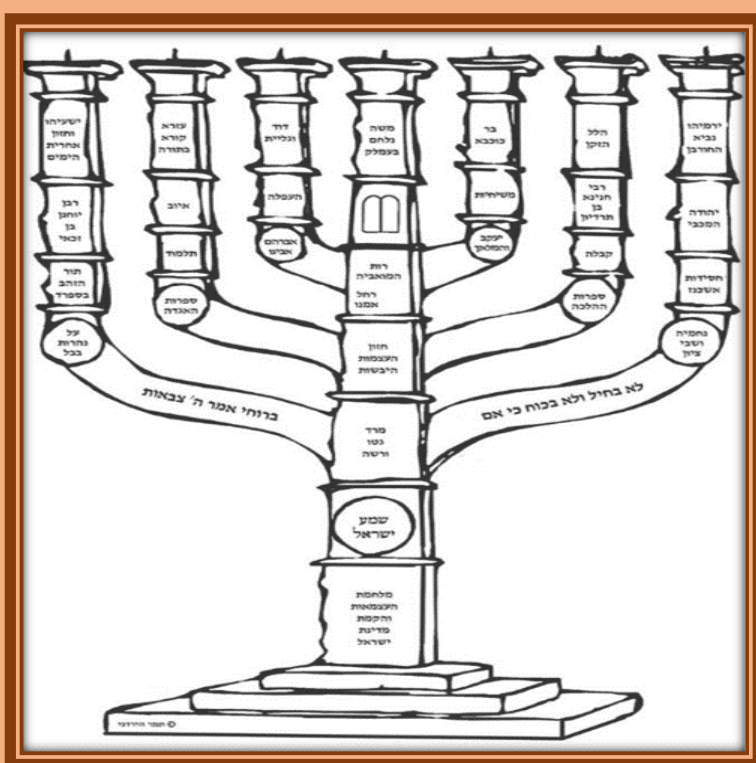
בשנת 1956, החליט הפרלמנט הבריטי להעניק למדינת ישראל הצעירה שי: פסל של מנורה כמנורה שמופיעה בתבליט בשער טיטוס. את המנורה יצר האומן בנו אלקן. בתחילה, עמדה המנורה בגן הסמוך למקום מושב הכנסת הראשונה, ברחוב קינג ג'ורג'. עם הקמת מוסדות השלטון, הועברה המנורה לכאן. המנורה עשויה ברונזה, ועל קנייה ובסיסה מתוארים 29 אירועים חשובים בתולדות עם ישראל. כל אחד מהקנים של המנורה מייצג אירוע שיא בתולדות העם ואירוע שפל. בקנה המרכזי מוצגים האירועים

המשמעותיים ביותר בתולדות העם, לדעת אלקן, כשבראשם קבלת התורה ובסופם הקמת המדינה. נתייחס גם לפסוק המעטר את המנורה: "לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות" (זכריה ד, ו).

הוריו של יצחק שמיר ובני משפחתו נספו בשואה. הוא עצמו עלה לארץ כיסופיו בעקבות עליית הנאצים לשלטון בגרמניה, כשהוא בן עשרים. הוא התערה כל כך בארץ ובהווייתה עד כי התבטא פעם ואמר: "אינני זוכר שהייתי אי פעם פולני". את אביו של יצחק, שלמה, רצחו שכניו הפולנים. פולנים שלדבריו של יצחק "ינקו את האנטישמיות עם חלב אימם".

באזכרה בגוש עציון בשנת 1988, נשא שמיר דברים על חברו למחתרת לח"י, יהושע כהן. דברים אלו עשויים אולי, להעניק מפתח להבנת האיש "מיכאל" (כינויו המחתרתי של יצחק שמיר):

"נפגשתי לראשונה עם יהושע ונחמה לאחר בריחתי הראשונה מבית הכלא... ראיתי לפני עיני דמות של אחד מחיל הקנאים מבית שני, שנקלע בדרך נס לתקופתנו... הנשק חלק מגופו. כולו קורן אמונה, נכונות ומסירות בלתי מוגבלת ובלתי מסויגת... כל כולו יהודי, עברי וארצישראלי. על הקנאות לערכים הציוניים הוא הוסיף את הגבורה, גבורת הלחימה ומסירות הנפש. זו הייתה קנאות לא קולנית, לא צעקנית, שקטה, בוערת בפנים, המחייבת קודם כל את נושאה, את נושא האש בקרבו. הוא תבע קודם כל מעצמו, ומעולם לא דרש מזולתו יותר מאשר דרש מעצמו... הוא כתב ודיבר על הכרה בחייו. אם אתה חדור בהכרה מסיימת, הרי הכרה זו צריכה להכתיב לך את כל מעשיך, מחשבותיך, צעדיך, ללא הפוגה וללא פשרה. קודם כל ללא פשרה עם עצמך, ללא פשרה עם הציוויים המוסריים שלך, ללא פשרה עם מצפונך... לא חשובה החולשה, לא חשובים המספרים, לא חשובים יחסי הכוחות. אם רצונך אמיתי ואם הכרתך מחייבת, ואם אתה מוכן לתת את הכל, הרי לא תנוצח, לא תנוצח לעולם... הוא חינך אנשים ששמחו לצאת לאתגרים המסוכנים ביותר, ולא נרתעו מהדברים הקשים ביותר, והם כלל לא ידעו שהם עושים מעשה גבורה..."

כרטיסיית הדרכה 6 – כנסת ישראל, גן הוורדים

בשל קושי בתיאום ביקור בכנסת, מומלץ לבצע את התחנה באחת מפינות גן הוורדים שמול רחבת הכנסת.

מהמוסד לכנסת – רקע למורה

ב-1955, גויס שמיר למוסד ופעל כסוכן באירופה. ב-1970, הצטרף לתנועת חירות בראשותו של מנחם בגין והתמנה לראש מחלקת העלייה ולאחר מכן לראש מחלקת הארגון. ב-1973, נבחר לראשונה לכנסת מטעם מפלגת הליכוד והיה חבר בוועדת חוץ וביטחון. אחרי המהפך ב-1977, נבחר שמיר ליו"ר הכנסת. בתפקידו זה, אירח בכנסת את נשיא מצרים אנואר סאדאת, אך נמנע בהצבעה על הסכם השלום עם מצרים. ב-1980, התמנה לשר החוץ בעקבות התפטרותו של משה דיין.

באוגוסט 1983, בעקבות פרישתו של בגין מהחיים הפוליטיים, נבחר שמיר לראש הממשלה ולמנהיג הליכוד. אחרי הבחירות לכנסת ה-11 ב-1984, הקימו הליכוד והעבודה ממשלת אחדות לאומית. על פי הסכם הרוטציה, שימש שמיר שר חוץ וממלא מקום ראש הממשלה, ולאחר שנתיים החליף את שמעון פרס בראשות הממשלה. בתקופת כהונתו זו בראשות הממשלה, פרצה האינתיפאדה הראשונה.

אחרי הבחירות לכנסת ה-12 ב-1988, הוקמה ממשלת אחדות שנייה בראשות שמיר, הפעם ללא רוטציה. בזמן מלחמת המפרץ הראשונה, בחורף 1991, הנהיג שמיר מדיניות של איפוק, וזכה בכך להערכה רבה מצד ארצות הברית. בתום מלחמת המפרץ ותחת לחץ אמריקני כבד, יצא שמיר בראש משלחת ישראלית לוועידת מדריד באוקטובר 1991. במהלך הוועידה ובשיחות המשא ומתן שנוהלו לאחריה, התווה מדיניות של האטת המשא ומתן ברצון להימנע מווייתורים ולשמור על ההתיישבות הישראלית בשטחי יהודה, שומרון ועזה. בבחירות לכנסת ה-13 ב-1992, ניצחה מפלגת העבודה בראשות יצחק רבין. לקראת הבחירות ב-1999, הודיע שמיר כי הוא פורש מהליכוד על רקע התנגדותו להמשך הנהגתו של בנימין נתניהו.

שמיר בנעליו של בגין

בשנת 1970, והוא בן 55, עם הצטרפותו לתנועת החירות והתמנותו לראשות אגף הארגון, נכנס יצחק שמיר לפרק חיים של פעילות פוליטית אינטנסיבית. ממשרדו במצודת זאב, הנהיג שמיר את המאבק למען יהודי רוסיה, שנשא את הכותרת "שלח את עמי". ב-1973, נבחר שמיר לכנסת ופעל לקירוב בני עדות המזרח ויושבי הפריפריה ועיירות הפיתוח לתנועה. בכך ללא ספק תרם תרומה מכרעת למהפך של מאי 1977, כאשר המוני מצביעים מ"ישראל השנייה" שלשלו את פתקי "מחל" לקלפיות והעלו את הימין לשלטון לראשונה בתולדותיו. יצחק שמיר לא צורף לממשלת בגין הראשונה. משום מה, הציע לו ראש הממשלה הנבחר את תפקיד יו"ר הכנסת, ושמיר הסכים לקבלו – למגינת ליבם של בני משפחתו ולתמיהת הפרשנים הפוליטיים: מה לאיש ביצוע וארגון מובהק כמותו ולתפקיד ייצוגי, טקסי וחסר משמעות מעשית.

יו"ר הכנסת שמיר ניהל, בין היתר, את הישיבות ההיסטוריות שדנו בהן בהסכמי קמפ דייוויד, ואף הוציא מן המליאה את חברתו ללח"י גאולה כהן משום שקרעה את ההסכמים. הוא ניהל את הישיבה

ההיסטורית שבה נאם נשיא מצרים אנואר סאדאת, אם כי נמנע בהצבעה על פינוי יישובי סיני. שמיר השתדל למצות את מלוא ההנאה מהתפקיד הממלכתי הייצוגי, שאותו מילא עד שצורף לממשלה ב-1980 בתפקיד שר החוץ במקום משה דיין שהתפטר.

על כניסתו למשרד החוץ, סיפר נכדו אלעד שמיר):

שמיר נכנס למשרד החוץ כשהוא אינו יודע אנגלית היטב. שמיר התקשה להתמודד עם התקשורת היות והוא הגיע ממקום שאסור לדבר על כלום, איש המוסד והמחתרת, אבל הוא אינו מוותר והוא מלמד את עצמו אנגלית ותקשורת ע"י יועץ תקשורת צעיר, שלא היה מישוהו ידוע... ויחד אתו הוא לומד וממשיך לבסס את האנגלית שלו ע"י כך שלוקח ספר על תולדות ארה"ב בעובי של כ-4000 עמודים ומתחיל לקרוא!

אחד הפריטים המאפשרים הצצה מעניינת נוספת לחייו של שמיר הוא טיוטת נאום שנשא בוועידת השלום במדריד ב-1991. במסמך, שכתוב באנגלית, מנוקדות המלים באנגלית בסימני ניקוד של השפה העברית כדי להקל על שמיר את הקריאה. לדוגמה, במילות ההודיה למארחים הספרדים של הוועידה, נכתבה המילה "Spanish" בצירה מתחת לאות a. צירוף המלים "מלחמת העולם השנייה" נוקד אף הוא באנגלית: צירה מתחת ל-e במילה "Second" ומתחת ל-o במילה "World", וקמץ קטן מתחת ל-a במלה "War".

שאלת חשיבה: בעקבות הפיצוץ במלון המלך דויד, הכריזה בריטניה על יצחק שמיר מבוקש. לימים, הוא יהיה ראש ממשלת ישראל ויצטרך לכונן יחסים דיפלומטים וקשרים עם בריטניה. בריטניה ראתה בו מבוקש ואילו הוא היה ראש ממשלה מכהן בישראל, כיצד לדעתכם יכלה המדינה לפתור דילמה זאת?

שורת הישגים מרשימה

לא מעט הישגים נרשמו בשש השנים וחצי של כהונתו של יצחק שמיר כראש ממשלת ישראל, והם סותרים לחלוטין את התדמית של איש הסטטוס קוו, האפור, שדבקה בו. נמנה את החשובים שבהם:

1. קליטת מיליון עולים ממדינות ברית המועצות ועשרות אלפי עולים מאתיופיה (מבצע שלמה). העלייה עמדה תמיד בראש מעייניו של שמיר. הוא שאף לראות את רוב העם היהודי מتركז במולדתו, ובערוב ימיו אף חלם על עלייה מסיבית של יהודי ארצות הברית. דמעה ניגרה מעינו כשסיפרו לו אנשי "נתיב" על מאבק היהודים ליציאה מברית המועצות.

2. בתקופתו הוקמו עשרות יישובים, התנחלויות ומצפים בכל חלקי הארץ, ולא רק בחבלי יהודה, שומרון ועזה. הוא הגן על הזכות להתיישבות בחירוף נפש ממש מול הלחץ מושינגטון, אבל גם גילה פרגמטיות ולא מיהר לאשר העמדת כל צריף או קרוואן בכל אתר ובכל עת. על כך שילם מחיר פוליטי כאשר שלושת ה"חישוקאים" במפלגתו – דוד לוי, יצחק מודעי ואריאל שרון – התארגנו לצאת נגדו בניסיון להדיחו.

3. כינון יחסים דיפלומטיים עם שלושים מדינות, בהן סין והודו, והפעלת יוזמות מדיניות בניסיון להביא למשא ומתן ישיר לשלום תמורת שלום. שיאן של היוזמות הללו היה לפני חצי יובל שנים, בוועידת שלום שהתקיימה בארמון המלוכה במדריד בהשתתפותו של שמיר. שמיר נשא בה את אחד מנאומיו המזהירים, ואחד הנאומים החשובים ביותר בתולדות הדיפלומטיה הישראלית.

4. ניהול מאבק ללא פשרות באינתיפאדה ובאש"ף עד שארגון הטרור הפלסטיני הגיע תחת שלטון שמיר לשפל שלא ידע כמוהו, ומנהיגו יאסר ערפאת נאלץ לעזוב את האזור. על שני עקרונות שמיר לא ויתר ולא התפשר: אי שיתוף אש"ף בכל מו"מ שהוא ואי קבלת המתכונת של ועידה בינלאומית, שלדידו הייתה בבחינת טריבוטל שבו רק ישראל תשלם את מלוא המחיר בדמות נסיגה מלאה לקווי 67'.

5. יצחק שמיר ניהל את משבר המפרץ לפני 25 שנה בדרך שהפתיעה רבים: בקור רוח ובשיקול דעת. לאורך ארבעים ימי המלחמה, שבה ספגה ישראל כ-40 מטחי טילי סקאד שנורו לעברה מעירק, קיבל שמיר החלטות בצורה עניינית ושקולה. הוא זה שהמריץ את הנשיא בוש האב להגביר את ההתקפות על עירק ולהביא לסיומה המהיר של התוקפנות נגד ישראל. יש האומרים כי ישראל שילמה על האופוק שכפה שמיר באובדן כושר ההרתעה, ולא היא. ישראל התגלתה כמדינה רציונלית, שבכוחה לפעול נגד תוקפיה כאשר יידרש. שמיר התמודד עם נפילת טילים על ערי ישראל והבליג על כך כדי לא לסכן את שלמות קואליציית 34 המדינות בראשות ארצות הברית ובשיתוף מדינות ערב שלחמה בסדאם חוסיין.

6. ראש הממשלה שמיר עודד וקידם את ערך האחדות הפנימית להלכה ולמעשה. ממשלות האחדות שהנהיג והרוטציה שקיים עם שמעון פרס לא נבעו רק מאילוץ פוליטי בעקבות תוצאות מערכות הבחירות בשנים ההן, אלא גם הודות להעדפתו של שמיר שיתוף פעולה עם המערך על פני קואליציה צרה עם מפלגות קטנות וסחטניות. שיתוף כזה, אמר, יכול להביא ברכה לאומה כל עוד נושא שנוי במחלוקת בשיח הפוליטי, כתהליך שלום, עומד על הפרק.

7. ראש הממשלה הקשיש קידם וטיפח צעירים בעמדות מפתח בממשלה. הוא הפגין ניהול למופת בהאצלת סמכויות, בהסתמכות על אנשים כלבבו ובהתנהלות המופתית של לשכתו ביומיום. הוא נתן יד חופשית לשרים לנהל את משרדיהם ולא התערב בנושאים מקצועיים כאשר התערבותו לא נתבקשה. בסוף כהונתו, רשמה כלכלת ישראל צמיחה של שישה אחוזים.

יצחק שמיר היה, אפוא, מנהיג שהטביע חותם של ממש במדינה בדמות הישגים ומעשים שחיזקו את ביטחונה של ישראל ואת כלכלתה ושקידמו את מעמדה בעולם. הוא היה מנהיג שהוכיח כי על עקרונות אין מוותרים וכי אפשר לעמוד בלחצים – מבית ומחוץ. עיקר דאגתו הייתה למדינה, לעם ולאינטרס הלאומי, היהודי והישראלי. מצד אחד, הוא דבק ברעיון שלמות המולדת ונהג לומר: "זו ארץ גדולה? לא, זו ארץ קטנה, אבל יש לנו זכות לכולה". מצד אחר, גילה נכונות ללכת לפתרון של אוטונומיה לאוכלוסייה הפלסטינית ביהודה ובשומרון, כמוהו כמנחם בגין. זהו רעיון ששניהם למדוהו ממורם ורבים זאב ז'בוטינסקי.

שמיר היטיב להכיר את רוח המזרח התיכון ואת המנטליות הערבית, ידע כיצד צריך להתנהל באזורנו וניחן ביכולת לתמרן בין אסטרטגיה לטקטיקה. הוא זלזל בסקרים ולא התרגש ממאמרי השמצה וביזוי. הוא לא חש להציץ בעיתון דבר ראשון בבוקר כדי לראות מה נכתב עליו, לא רקד לפי חליל התקשורת והפרשנים למיניהם ולא הקדיש תשומת לב יתרה ליחסי ציבור.

אכן, בראש ובראשונה, היה שמיר איש ארגון וביצוע. כך במחתרת לח"י, כך במוסד, כך בחיים הציבוריים החשופים. הוא היה הצנוע שבמנהיגים, שלא גבה ליבו ולא רמו עיניו. מנהיג נטול אגו שחש כי הוטלה עליו שליחות לפעול כמיטב יכולתו ועל פי אמונתו למען בני עמו היהודים במולדתם האחת והיחידה, למען ביטחון ישראל ולמען כבוד ישראל.

על המדינה היהודית, אמר ראש הממשלה יצחק שמיר בנאומו במכללה לביטחון לאומי ב-1988: מדינה קטנה שמשאביה קטנים תוכל לעמוד בפני גדולות ממנה אם העם השוכן בה חדור אמונה, והיא מאוחדת סביב היסודות לכינונה ההיסטורי והאידיאולוגי. מדינה כזאת היא כסלע איתן שלא ניתן לפצחו."

כסלע איתן היה יצחק שמיר עצמו בכל התפקידים שמילא. בין כמפקד מחתרת קטנה ונרדפת, בין כמנהיג מדינה עצמאית במשפחת העמים. בין כלוחם, בין כמדינאי. בכל דרכו ובכל התפקידים שמילא לא עשה יצחק שמיר שקר בנפשו, לא הוליד שולל את בני עמו ולא את בני הפלוגתא שלו, אלא פעל למען המדינה.

נספח ג' – פעילות ודיון: כרטיסי מידע על פועלו של יצחק שמיר למען עליית יהודי התפוצות לארץ

ח"כ דני דנון (הליכוד) אמר כי "יצחק שמיר ז"ל נחשב בצדק לאבי העולים. כששמעתי את שמיר בפלורידה אומר שיגיעו ארצה מיליון יהודים מברית המועצות, זה נשמע הזוי. אולם, רק בזכות נחישותו הצליח למנוע את הגירתם של יהודי ברית המועצות לארצות הברית כפליטים חסרי מדינה, כי הוא האמין ותבע שיוכר שיש להם מדינה. ככל שנחשפים לפועלו מבינים את האמונה היוקדת שהנחתה אותו בשימור וחיזוק הרוב היהודי במדינת ישראל."

אליקים רובינשטיין, שופט בית המשפט העליון ומזכיר הממשלה בממשלת שמיר, הוסיף כי "העלייה הייתה כאש בעצמותיו של שמיר. הוא התחיל לטפל בה עוד בתקופתו בתנועת החירות, ואף לפני שמונה לחבר כנסת. הוא טען 'זה לא תפקידנו לשכנע יהודים לעזוב את רוסיה, אלא לעלות לישראל'. בתקופתו נפתחו תחנות מעבר בבודפשט ובבוקרשט, מה שהפחית את הנשירה לארצות הברית. הנושא שהעסיק אותו היה החינוך היהודי בחו"ל, והוא ראה בכך ערובה להמשכיות העם היהודי והדגיש כי ישראל צריכה לתקצב את החינוך היהודי בחו"ל."

מזכיר הממשלה, צביקה האוזר, הוסיף כי "שמיר ייזכר כמי שפעל בתקופה מכריעה ודרמטית לטובת העם היהודי בצורה מעוררת התפעלות. גדולתו של שמיר הייתה שאפשר עלייה מידית בכל כמות וללא תנאי. שמיר הצליח לכופף מערכות למען מטרה זו, שנראתה אז בלתי אפשרית."

יוסי אחימאיר, חבר הכנסת לשעבר ומי שהיה ראש לשכתו של שמיר, אמר כי "אלמלא עליית יהודי ברית המועצות, אי אפשר היה לדעת איך הייתה נראית היום מדינת ישראל. הוא היה חסיד ולוחם למען העם

היהודי השלם, ולא רק למען ארץ ישראל השלמה. הוא הפעיל לחץ ויזם מאבק בינלאומי של יהודים לפתיחת שערי ברית המועצות, ויש לחזור ולהניף את דגל העלייה ברוח יצחק שמיר, כי זו מורשתו."

ראש מרכז מורשת בגין ומנהל לשכתו של שמיר לשעבר, הרצל מקוב, גילה כי "שמיר בא לפוליטיקה כדי לעסוק בעלייה. הקשר עם העולים היה בעיניו הדבר המשמעותי ביותר, והוא האמין שהחינוך היהודי הציוני הוא שיוצר את מרכזיות ציון בתפיסת כל יהודי."

צאגה מלקו, לשעבר מנהלת רשת א' ברשות השידור, חשפה בישיבה את סיפורה האישי. לאחר שהוריה לא הועלו במבצע שלמה, ונודע שהמורדים באתיופיה השתלטו על אדיס אבבה, היא כתבה מברק ליצחק שמיר כראש הממשלה, וכעבור יומיים התקשר אליה שגריר ישראל באדיס אבבה ובישר לה שהוריה קיבלו מקלט בשגרירות ישראל, בהוראה ישירה של ראש הממשלה. מייד לאחר מכן הם הועלו ארצה.

דרך הפעילות

מחלקים קטע קריאה לכל קבוצה לעיון ולדיון משותף, לאחר מכן דנים בשאלת החשיבה במליאה:

שמיר הגדיר את עליית יהודי אתיופיה וברית המועצות כ"אחת מהפעולות המרגשות שבהן עסקתי." כפי שראינו היום, עסק שמיר בתחומים רבים ומגוונים במהלך חייו. לדעתכם, מדוע בחר שמיר לציין את העליות מברית המועצות ומאתיופיה כפעולות המשמעותיות והמרגשות ביותר בעיניו?

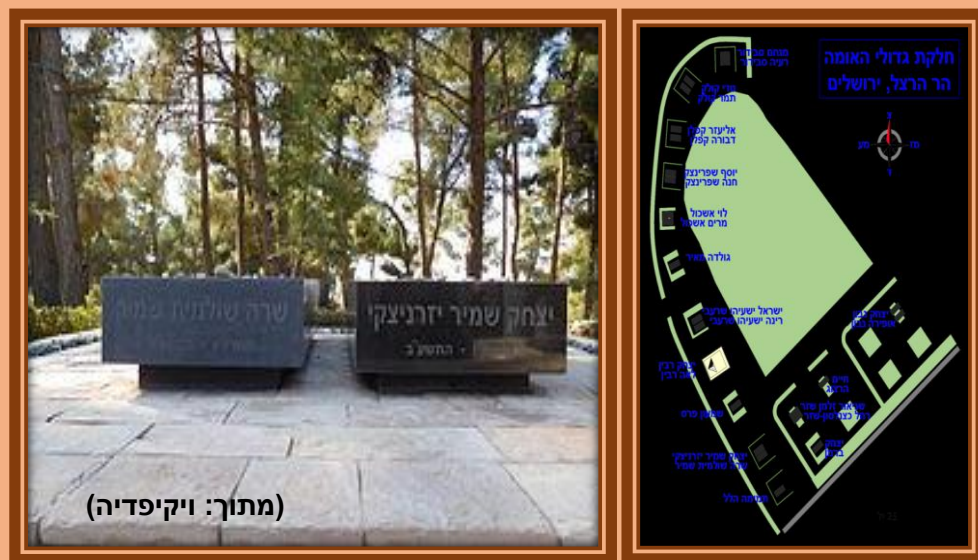
כרטיסיית הדרכה מס 7 – קבר יצחק שמיר בהר הרצל

בשנת תשס"א (2001), קיבל שמיר פרס ישראל על מפעל חיים, על תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

שמיר האריך ימים יותר מכל ראש ממשלה אחר בישראל. בשנותיו האחרונות, סבל ממחלת אלצהיימר. שמיר נפטר ב-30 ביוני 2012 בגיל 96 ונטמן בהלוויה ממלכתית בחלקת גדולי האומה שבהר הרצל.

שמיר היה נשוי לשולמית עד לפטירתה ביולי 2011. לזוג שני ילדים: יאיר שמיר (הקרוי על שם מנהיג הלח"י, אברהם "יאיר" שטרן), שר חקלאות לשעבר; וגלעדה (יש הגורסים כי קרויה על שם אליהו גלעדי, אשר שמיר הורה על חיסולו, שעבדה במשרד ראש הממשלה במשך 30 שנה ולאחר מכן כעובדת סוציאלית).

(מתוך: ויקיפדיה)

(מתוך: ויקיפדיה)

נספח ד' – מנהיגות נוסח יצחק שמיר

במסע הלוויה הממלכתי של שמיר, נישאו הספדים רבים מפי אישים שונים, גם מפי אישים שחלקו על דרכו. עם מותו, נכתבו עליו מאמרים וטורים אישיים בעיתונות ועוד. מההספדים ומהטורים האישיים אפשר ללמוד על דמותו של אדם שהלך מאיתנו ועל פועלו, אך לא פחות מכך על תכונותיו. ננסה להכיר את דמותו של יצחק שמיר כמנהיג רב-פעלים, את התכונות שיחדו אותו ושסייעו לו לשמש בתפקידים ביטחוניים ומדיניים רבים דרך ההספדים והדברים שנכתבו לזכרו.

המורה יחלק את הכיתה לקבוצות וייתן קטע קריאה לכל קבוצה.

קטע 1 – יצחק שמיר, חייל אלמוני בשירות הציונות

יצחק שמיר, החייל האלמוני של הציונות / ארי שביט, "הארץ", 1.7.2012:

"יצחק שמיר לא היה מנהיג אהוב. השמאל התנגד לו בתוקף וגם הימין לא ממש התלהב ממנו. ראש הממשלה השביעי של ישראל היה אדם נוקשה וסלעי, אך נטול כריזמה, נטול ברק ונטול סחבקות. הוא לא התחנף לאיש, לא הבטיח הבטחות שווא לאיש ועורר התלהבות אצל מעטים בלבד. ואולם, לשיטתו שלו, המהפכן הציוני הסגפן הגיע להישגים שמעט ראשי ממשלה ישראלים הגיעו אליהם... בדרכו שלו הוא שירת את מדינתו באופן שמעולם לא הוערך כהלכה.

כאיש ציבור שמיר לא זכה לאהבה. הוא גם לא ביקש אהבה ולא היה זקוק לאהבה. זה היה סוד הקסם שלו. איש המחותרת הקשוח היה אחרון המנהיגים הישראלים שמעולם לא עשה לביתו. הוא אף פעם לא ניסה לגזור קופון ולא ביקש לעצמו כותרת. בשקט מרוסן עשה את מה שהוא חשב שהוא חייב לעשות. ה התעלם ממקטרגיו וממבקריו וממבטליו וחתר ללא הרף אל היעד של ישראל חזקה.

דונו בשאלה: אילו תכונות של מנהיגות אפשר ללמוד מהספד זה על יצחק שמיר?

קטע 2 – יצחק שמיר שנשכח

ארי מקל (היועץ המדיני של ראש הממשלה שמיר בשנים 1986-1989), מתוך דבריו שפורסמו בעיתון "The marker" 26.10.2015:

שמיר, שהלך לעולמו ב-2012 בן 97, היה ראש הממשלה השביעי של מדינת ישראל ועמד בראש שלוש ממשלות. ב-1983 החליף את מנחם בגין שפרש, בשנים 1986-1990 עמד בראש שתי ממשלות אחדות, ובשנים 1990-1992 בראש ממשלת ימין. העובדה שכהן בין מנחם בגין ליצחק רבין — שתי דמויות ענק, שנחרטו היטב בזיכרון הציבורי — מסייעת אולי להמעטת דמותו, והוא הולך ונשכח, שלא בצדק.

מה אפשר ללמוד מיצחק שמיר, אילו לקחים מכהונתו יכולים לסייע לראשי המדינה גם כיום? שמיר האמין, שלראש ממשלה צריכה להיות "מטרת על", שממנה לא ייסוג אפילו תתנגש במטרות חשובות אחרות. מטרת העל של שמיר היתה "שמירה על ארץ ישראל". הוא נהג לומר: "בתקופתי לא יוחזר סנטימטר אחד מארץ ישראל". אפשר כמובן להתווכח על תזה זאת ולפסול אותה, אך זאת היתה דעתו, והוא דבק בה. שמיר ידע היטב, שיורשיו בראשות הממשלה, ואף בליכוד, עלולים להיפטר מעזה, למשל, כפי שאכן עשה אריאל שרון, אך הוא האמין, ש"בהיסטוריה, גם לדחייה של שנים אחדות יכולה להיות חשיבות רבה".

חשיבות רבה ביותר ייחס שמיר ליחסים עם ארצות הברית ועשה כל מאמץ לשמור עליהם. מטעם זה נענה לבקשת הנשיא ג'ורג' בוש האב, וישראל לא הגיבה על 39 הטילים ששיגר לשטחה סאדאם חוסיין במלחמת המפרץ, אף על פי שמערכת הביטחון דרשה בתוקף תגובה, מחשש לאובדן ההרתעה. לעומת זאת, כשארה"ב העלתה דרישות בנושא הפלסטיני שעמדו בסתירה למטרת העל שלו, שמיר לא היסס לומר "לא" לנשיא האמריקאי. בתגובה סירבה וושינגטון להעניק לישראל את הערבויות הפיננסיות שהיו דרושות לקליטת העלייה מרוסיה, והדבר תרם להפסד של שמיר ליצחק רבין בבחירות ב-1992.

שמיר האמין באחדות, והשתתף בשתי ממשלות אחדות עם שמעון פרס, אף על פי שהיחסים ביניהם היו תמיד מתוחים. ב-1984 הקים ממשלת אחדות רוטציונית עם פרס, ב-1988 הקים שוב ממשלת אחדות, אף שהיו לו אולי אופציות אחרות, וב-1987 החליט להמשיך בממשלת אחדות עם פרס, למרות סכסוך חמור ביניהם בעקבות "הסכם לונדון".

שמיר קידם גלריה של צעירים בליכוד לתפקידי שרים, כולל אהוד אולמרט, משה קצב, דן מרידור, רוני מילוא ובנימין נתניהו, שהיה סגן שר החוץ. הוא חי בצניעות רבה וסלד מהתקשורת. בלית ברירה היה מתראיין לפעמים בטלוויזיה, אך הדבר לא היה לרוחו. הוא האמין במעשים ולא בדיבורים.

על אומץ לבו יעידו ימיו בלח"י ובמוסד, ותכונת אופי זאת באה לידי ביטוי גם בממשלה. שמיר סלד מהחרדים, אף על פי ששיתף פעולה אתם מבחינה פוליטית. "מה שהיה סוד — נשאר סוד", האמין שמיר.

מעולם לא דיבר על עברו בלח"י ובמוסד, מלבד עם עמיתיו באותם גופים. אפילו האוטוביוגרפיה שלו, שפורסמה ב-1994, כוללת מעט מאוד גילויים של ממש.

יריביו אוהבים לתאר אותו כמי שדגל ב"שב ואל תעשה". לטענה הזאת אין כל בסיס. לממשלות שמיר היו הישגים רבים, שהעידו על אומץ לב ופרגמטיות. עם כניסתו לתפקיד ראש הממשלה בפעם הראשונה פחת את השקל ב-23% כדי להילחם באינפלציה הזוהרת. שיחרר 4,700 מחבלים ואסירים ביטחוניים כדי להחזיר ארצה שישה חיילי נח"ל שנחטפו, ביטל את "פרויקט הלבאי" והתמודד עם פרשת יונתן פולארד. האינתיפאדה הראשונה פרצה בתקופת כהונתו ב-1987, והוא טיפל בה בתקיפות בעצה אחת עם שר הביטחון יצחק רבין, שרחש לו אמון רב.

שמיר הלך לוועידת מדריד כמי שכפאו שד, כדי לא להגיע לעימות עם האמריקאים. ממשלתו קלטה מאות אלפי עולים מברית המועצות ואלפי יהודים מאתיופיה ברכבת אווירית ב"מבצע שלמה" ב-1991.

דונו בשאלה: מהם העקרונות שהנחו את יצחק שמיר כמנהיג בהכרעות שונות?

קטע 3 – שתי הסגולות של יצחק שמיר ז"ל

דברי הרב שלמה אבינר על יצחק שמיר. מתוך: חדשות "כיפה", יב' בתמוז התשע"ב, 2 ביולי 2012:

"הלך לעולמו יצחק שמיר ז"ל, שהיה ראש הממשלה במשך הרבה שנים. הוא כיהן כראש ממשלה במשך הכי הרבה זמן (שבע שנים), מלבד בן גוריון. הוא קיבל ראשות הממשלה בימים מאוד טרופים של ההיסטוריה של עם ישראל, כאשר היינו כאוניה הטרופה בלב ים: מבחינה ביטחונית, בגלל שנכנסו ללבנון וצה"ל היה נתקל שם במצבים קשים. מבחינה חברתית, בגלל שהיה אז קיטוב בעם אם להישאר בלבנון או לצאת משם. מבחינה כלכלית, בגלל שהיה מצב כלכלי מאוד קשה בעולם כולו, וגם פה, עקב מדיניות לא נכונה.

איך הוא הצליח לאורך כל הקריירה? הרי הוא לא היה כריזמטי. הוא היה מדבר בשקט בלי התלהבות. הוא גם היה קטן קומה ולא שידר עוצמה.

כשרבנו הרב צבי יהודה היה תלמיד צעיר בשיבת "תורת החיים", הוא שאל את מרן הרב קוק האם ללמוד שפות וביטוי. הרב קוק ענה שלא צריך. האדם הכי גדול, שהשפיע הכי הרבה על כל המין האנושי, הוא משה רבנו. משה רבנו, שאמר על עצמו שהוא כבד פה וכבד לשון (שמות ד, י). שואל הר"ן (דרשות הר"ן, דרוש ה): איך יכול להיות שד' בחר אדם כבד פה וכבד לשון כשליחו? משה רבנו הוא יצירה אלוהית מלאה, מראשית כל הדורות עד סוף כל הדורות, ובכוונה ד' עשה אותו כבד פה וכבד לשון, כדי שלא יגידו שהוא שכנע אותנו במתק שפתי.

גם יצחק שמיר לא היה אישיות כזאת קורנת. אלא היו לו שתי מעלות: הוא היה חכם והוא היה נחוש.

הוא היה חכם בגלל שהוא למד. הוא לא דיבר על נושא בלי לבדוק אותו. לא כמו הרבה אנשים שעקב חנופת התקשורת חושבים שהם יודעים הכל על הכל. הוא למד כל דבר היטב. בהתחלה הוא ניהל סניף של מפלגה שקשורה ללח"י. הוא קרא ספרים מכל המדינות איך מפלגות פלסו דרכם, התרחבו כדי לראות מה מתאים פה ומה לא מתאים פה. הוא עשה שיעורי בית על כל נושא. לכן הוא לא אמר שטויות, כי כל הוא למד כל דבר לפני שהוא דיבר עליו.

הוא היה מאוד נחוש. עמד בלחצים. לחצים מהאמריקאים, לחצים מבפנים. עמד מול הלעג מהתקשורת מבחוץ ומבפנים. לא שינה את דעתו, לא הלך בזיג-זג, ולא נכנע. לגבי ארץ ישראל, למשל, הוא התעקש לשמור על כל מלוא ארצנו, ולא נכנע לשום לחץ ולא הסכים לשום הסכם. הוא לא דיבר אף פעם כמה ארץ ישראל זה דבר חשוב, אבל לא נסוג מילימטר אחד מארץ ישראל, על אף הלחצים מארה"ב והלעג של התקשורת מחוץ לארץ ומן הארץ. בועידת מדריד (שרצו לגנוב לנו מארץ ישראל. כל הזמן יש עוד ועידה עם שם אחר, אבל הצד השווה ביניהם הוא לגנוב). הוא אמר: אנחנו לא מוותרים על ארץ ישראל. למה? ככה. על זה נאמר: "אשרי העם שככה לו" (תהילים קמד, טו). מה אנחנו צריכים הסברים? זה כמו שאחד אומר לשני: למה אתה לא רוצה לתת לי את אשתך למתנה? – ככה. הוא חייב הסברים? היא שלו!

איך הוא למד להיות נחוש? בהדרגה. אין תרופת פלא כדי להפוך אדם לגיבור. הוא היה לוחם בלח"י ומסר נפשו. הוא ישב בבית הסוהר וברח, ושוב חזר לבית הסוהר ושוב ברח. ככה אדם לאט-לאט נעשה גיבור. לא בנס וקפיצה, אלא בעמל. כמו שאומר הרמב"ם במורה נבוכים: למה היינו ארבעים שנה במדבר? כדי ללמוד גבורה. עם יוצא ממצרים ופתאום נעשה גיבור? רוחץ ידיים מהטיט ולוחם בבני ענק? לא כן הוא, אלא בהדרגה. אמרו חז"ל (ברכות סד, א): "כל הדוחק את השעה - שעה דוחקתו, וכל הנדחה מפני השעה – שעה נדחת מפניו". לאט-לאט הוא למד חכמה וגבורה.

כשמו כן תהילתו: שמיר. אמר יחזקאל הנביא (ג, ט): "כשמיר חזק מצר נתתי מצחך". שמיר, הכוונה: דבר קשה שלא ניתן לבקוע."

דונו בשאלה: איזו תכונה אישית אתם יכולים ללמוד מיצחק שמיר ולאמץ לקראת היותכם אזרחים בעתיד?

הר הרצל, מעגל של"ח

שאלות לדיון – מקום ההנצחה ומשמעותו

התחלנו את יום הסיור בעקבות יצחק שמיר בקטע בכביש 9 שמנציח את שמו. נושא ההנצחה של נשיאים ושל ראשי ממשלה עולה מידי פעם בפעם לסדר היום הציבורי, ולרוב בעקבותיו נקרא מוסד, אזור, אתר וכדומה על שם אותו אדם.

אילו מקומות הקרויים על שמו של יצחק שמיר אתם מכירים?

על שמו נקרא (עוד בחייו) **בית ספר יסודי ממלכתי בעיר חולון**. בית הספר הטכנולוגי של **אורט בכפר סבא** על שם יצחק שמיר. כמו כן, **פארק תיירותי במעלה אדומים** נקרא על שמו. בשנת 2015, החליטה עיריית יבנה לקרוא על שמו את **בית הספר היסודי ללימודי אקולוגיה** ואת שם **השכונה החדשה נאות שמיר**. במרס 2017, פורסם כי שמו של **בית החולים אסף הרופא ישונה לבית החולים ע"ש יצחק שמיר**. בספטמבר 2017, נחנך בפתח תקווה בית ספר תיכון על שמו, שעתיד לשמש בית ספר שש שנתי.

סיירנו בתחנות משמעותיות בחייו של יצחק שמיר, שמענו ולמדנו על תרומתו הגדולה למדינת ישראל. האם שמו של יצחק שמיר מונצח בדרך שהייתם מצפים לה בהתאם לנלמד היום? נמקו.

המורה יקריא את המאמר:

"נצח ישראל לא ישקר"

דקל גודוביץ מעלה זיכרונות מיצחק, ובאותה עת מהרהר על מקום ההנצחה והזיכרון באדריכלות הישראלית

מתוך: חדשות וואלה, תרבות, 2 בנובמבר 2006.

"בשבילי יצחק, מעולם לא הלכת. עדיין אני יכול לראותך, כאילו היה זה אך אתמול, עומד ונואם מעל הבימה בגאון. עדיין זוכר אני את נאומיך האיטיים ואת אותו "שקול מילים" המפורסם שלך. אותו ביטחון ואותו אומץ ההופכים מנהיגים בשיעור קומתך (אף שקומתך לא הייתה גבוהה במיוחד) למושא הערצתם של ההמונים. אתה יצחק, שהיית ממקימי המדינה, מאנשי המחזרות, מפקד ואיש משפחה, אתה שהישרת לא פעם מבט אל המוות ויכולת לו, אתה התמוטטת, הלכת מאתנו מבלי יכולת ואיש עוד אינו זוכר. יצחק שמיר – אני עדיין נוצר אותך בליבי!

לו היית היום אתנו במצב כשיר יצחק, איך היית מגיב אל מול המבנה המונומנטלי הקרוי "מרכז יצחק רבין לחקר ישראל", שתוכנן ע"י האדריכל הידוע משה ספדיה, וגם 11 שנים אחרי הרצח טרם הושלם, אף על פי שהוא פועל מתוקף "חוק יום הזיכרון ליצחק רבין התשנ"ז – 1997". ומה היית אומר על אויבך מר הנפש שמעון פרס שעדיין חי, בועט, מריץ את עצמו לבית הנשיא, ובמקביל בונה לעצמו במרץ מזה כמה שנים את "מרכז פרס לשלום" – מבנה מרשים ומפואר הנבנה אל מול ימה של יפו ע"י האדריכל האיטלקי הנודע מסימיליאנו פוקסס – בינתיים ללא שום חוק ממלכתי. ומה היית אומר על מנחם בגין, האיש הצנוע והעניו, שמוקיריו לא שכחוהו וזיכרוהו ב"מרכז מורשת מנחם בגין" החדש בירושלים, הפועל מכוח "החוק להנצחת מנחם בגין התשנ"ח – 1998". ורק אותך יצחק שכחו. מדוע איש לא טרח להנציח את זכרך אם בדרך ממלכתית ומכוח החוק, ואם ע"י איסוף תרומות מכוח השלטון והמקורבות כדוגמת שנוא נפשך פרס.

למה אין מורשת שמיר?

לא נעים לי לומר לך יצחק, אבל ירדת למחתרת בחשאי תמוהה מבלי לדאוג לעתידך ולמורשתך. הרי היית יכול עוד בחיך לטפח את המורשת. לשכור סופר סתם שיכתוב את מורשתך וישווקה לוועדי עובדים. להפעיל את לשכתך כמוקד מורשתני, שידאג להעביר מיד במותך את חוק מורשת שמיר – הת"ש משהו. במקביל לשכר משרד לפרסום המורשת, שיפנה למי שיכול להרים איזו תרומה קטנה עוד בחיך תמורת איזו מלה שתזרוק איפה שצריך (יש כאלה שעושים כבר היום מכמה מילים בתים לא רעים בכלל בירושלים). וכמובן ידאג לפמפם חומר לעיתונות על בסיס קבוע ביום השנה להולדתך, לעלייתך ארצה, להפלת ממשלתך וכו'. אם תחכה שמישהו יזכור אותך, תמצא את עצמך יום בהיר אחד, עשרות שנים אחרי מותך, תקוע במקום שעבר בו רח' 3965...

ושלא יספרו לי שאין לך מורשת. מורשת זה משהו שמטפחים. מה, בגלל שאתה קצת נמוך, שהיה לך שפם של מנהיגים לאומנים משנות ה-30, ושהתרוצצו על השם שלך בדיחות פטרוזיליה בשנות ה-80 כי זה מה שהיה למדינה עם ערוץ אחד ובלי אינטרנט? זאת סיבה? אני למדתי ממך המון. למשל איך לכתב בכתב קטן, צפוף, בלתי קריא לזרים ועל ניירות טישו חד שכבתיים. ואחרי כל זה גם לבלע את הטישיו במסווה

של קינוח אף, אם היה נדמה לי ששמעתי מישהו מדבר אנגלית, אפילו אם זה רק הבי-בי-סי-פריים. זאת מורשת עיתונאית! אלה דברים שלא מלמדים באף בית ספר ובשביל זה באמת צריך מרכז.

ואל תשחק לי אותה עכשיו צנוע, איש הדור הישן של ארץ ישראל היפה והטובה (והשלמה – אל תדאג, לא שכחת...!). חביבי, כל זה עבר. אנשים שהמורשת שלהם היא בצריך לא ממוזג גומרים בקצה המדבר וגם שמונה אוניברסיטאות על שמם לא יעזרו...

והכי חשוב יצחק, שתלמד מרבין, בגין ועוד מעט גם מרוחמה אברהם – כשמקימים לך מרכז ומורשת חשוב לזכר שגם אם אתה נמוך ועניו – אתה במרכז. אתה למעשה ה-מרכז. כלומר אמנם יש מוזיאון לתולדות המדינה והחברה, אבל "חייך" ישמשו ציר מקשר כרונולוגית ונושאת בין חלקי התצוגה השונים". אמנם "המשכן מבוסס על דגם הספריות הנשיאותיות האמריקאיות" (הכל מתוך אתר מרכז רבין), אבל הוא יכול בעיקר תמונות, קטעי עיתונות מחמיאים וכמה ספרים שדמותך מוטבעת בעלי זהב על כריכתם.

בכלל, נסה שלא לקרא למוזוליאום שלך "מרכז". "משכן" היא מלה שעדיין לא ממש נתפסה ויש בה משהו מהנשגב והאלוהי. ברגע שתעלה למשכן את כלי הקודש, תדליק את אבוקת הזיכרון, ותחנוט את גופתך, נצטוו כלנו לעלות לרגל גם אליך יצחק מתוקף חוק הת"ש משהו. ועשה לי רק טובה אחת: בלי קירות אבן מונומנטליים וכנפי יונה לבנה וצחורה ממעל. בתור נץ אני מניח שאתה מבין".

כיצד יש להנציח את יצחק שמיר לדעתכם?

"הממשלה אישרה: הקמת מיזם על שם יצחק שמיר ביהודה ושומרון.

הממשלה אישרה היום (ראשון) מיזם על שמו של ראש הממשלה לשעבר יצחק שמיר שיוקם ביהודה ושומרון. תקציבו יעמוד על 13.5 מיליון ש"ח. את הרעיון קידם השר אלקין, שמתמודד על ראשות העיר ירושלים: "גאה שנפל בחלקי להקים אתר הנצחה לפועלו". (מתוך: כתבתה של עטרה גוטמן, חדשות סרוגים, 28.10.2018)

"הממשלה אישרה היום (ראשון) מיזם על שמו של ראש הממשלה השביעי, יצחק שמיר, שיוקם ביהודה ושומרון. אתר ההנצחה יתמקד בשני תחומים: קידום ההתיישבות היהודית ביו"ש, והמאבק למען העלאת יהודים מברית המועצות.

מאחורי הרעיון עומדת מועצת יש"ע וקידם אותו השר לענייני ירושלים, זאב אלקין, שמתמודד על ראשות העיר ירושלים. תקציבו יעמוד על 13.5 מיליון שקלים לשנים 2018-2020 ויקבל בין היתר את תמיכת משרדי הממשלה השונים.

במרכזו של המיזם יוקם מוזיאון שיכלול בין היתר: פעילויות חינוכיות, תרבותיות ותיירותיות וכן תערוכה מתמדת על חייו, פועלו ומורשתו של יצחק שמיר, העלייה היהודית מברית המועצות וכמובן –

תולדות ההתיישבות היהודית ביהודה ושומרון.

מראשי המשלה הטובים ביותר שהיו למדינת ישראל

אלקין אמר לאחר האישור: "זכיתי לעלות לארץ בתקופת כהונתו של יצחק שמיר כראש ממשלה, ולדעתי, הוא היה אחד מראשי המשלה הטובים ביותר שהיו למדינת ישראל. שני תחומים שהיו מזוהים עם פועלו של שמיר במשך שנים רבות הם קידום ההתיישבות היהודית ביו"ש, והמאבק למען העלאת יהודים מברית המועצות. ולכן, אני גאה שנפל בחלקי כשר מורשת להקים אתר הנצחה לפועלו של שמיר שיתמקד בשני התחומים האלה.

אישור ההחלטה הזו סמוך לציון חמישים שנה להתיישבות היהודית ביו"ש וסמוך לציון 30 שנה לגל העלייה הגדול מברית המועצות, היא הדרך הנכונה לשמר את המורשת ההיסטורית של שני התהליכים המשמעותיים ביותר שמשפיעים עד היום על מדינת ישראל".

בסיום ישיבת הממשלה הודה יגאל דילמוני, מנכ"ל מועצת יש"ע, לראש הממשלה בנימין נתניהו ולשר זאב אלקין: אנחנו רוצים לברך את ראש הממשלה ואת השר אלקין שהבטיח וקיים להקים מרכז מורשת להנצחת ראש הממשלה יצחק שמיר וגם את המאבק להעלאת יהודי ברית המועצות וההתיישבות ביו"ש. זו החלטה נכונה ובעזרת השם ילדים ובני נוער יבואו ללמוד על פועלו ומורשתו של יצחק שמיר."

סיכום דבר

הסיור היום הוא חלק מפרויקט הנצחת נשיאים וראשי ממשלה.

איזה דבר חדש למדתם היום?

השמעת השיר "[אם אשכח ירושלים](#)", ביצוע בן סנוף